

2024

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Feyza Nur ÇAPAN

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TUVALET EĞİTİMİNE İLİŞKİN ANNE BİLGİ ve
TUTUMLARININ BELİRLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Feyza Nur ÇAPAN

ÇOCUK GELİŞİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Ankara, 2024

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TUVALET EĞİTİMİNE İLİŞKİN ANNE BİLGİ ve
TUTUMLARININ BELİRLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Feyza Nur ÇAPAN

Prof. Dr. Nesrin CEYLAN

ÇOCUK GELİŞİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Ankara, 2024

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TUVALET EĞİTİMİNE İLİŞKİN ANNE BİLGİ ve TUTUMLARININ
BELİRLENMESİ

Feyza Nur ÇAPAN

Yüksek Lisans Tezi

Prof. Dr. Nesrin CEYLAN

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Devlet ALAKOÇ - İmzası

Prof. Dr. Nesrin CEYLAN- İmzası

Doç. Dr. Fatma Elif ERGİN- İmzası

Okuduğumuz ve Savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığını beyan ederiz.

Prof. Dr. Sena KAPLAN
Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm şartları sağladığını tasdik ederim.

İTHAF

Filistinli çocuklara ithaf ediyorum.

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

23.02.2024

Feyza Nur ÇAPAN

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans ders dönemim süresince bilgi ve klinik tecrübesinden istifade ettiğim, tez konumun belirlenmesinde ve tez sürecimde emeği olan danışman hocam Prof. Dr. Nesrin CEYLAN'a ve tezimin verilerini toplanmasında destek olan hocam Doç. Dr. Aysun KARA UZUN'a, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesinde hem ders döneminde hem de tez döneminde yanımda olan ve tecrübelerinden faydalandığım bölüm başkanımız hocam Doç. Dr. Fatma Elif ERGİN, Doç. Dr. Büşra KAYNAK ve diğer tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Çocukluğumdan beri beraber büyüdüğüm tez sürecimde uzakları yakın eden, her zaman yardımını ve desteğini esirgemeyen kıymetli arkadaşım ve meslektaşım Berra Nur ER'e, ablalığımı daima hissettiğim, zengin bilgi ve tecrübesiyle bana yol gösteren sevgili Dr. Sevilay KARAMAN'a, uzun yıllar boyunca beraber olduğumuz, akademik her türlü bilgi ve deneyimini benimle paylaşan kıymetli arkadaşım Arş. Gör. Ayşe GÜMÜŞ KARADAŞ'a teşekkür ederim.

Yaşamım boyunca en büyük destekçim, güçlü ve başarılı bir kadın olmamda emeği olan beni ve kardeşlerimi fedakarlıkla büyüten canım annem İlknur KERESTECİ'ye, yürüdüğüm bu yolu görmesini en çok istediğim, yanımda olmasa bile anılarımızla zihnimde olan benimle gurur duyduğuna emin olduğum rahmetli babam İbrahim KERESTECİ'ye, çocukluğumun şahidi oyun ve dert arkadaşım rahmetli abim Muhammed Talha KERESTECİ'ye ve varlığıyla hayatıma güzellikler katan, ona örnek olmaya çalışırken kendimi hep daha ileri doğru götürdüğüm kız kardeşim Rumeysa KERESTECİ'ye teşekkür ederim.

Hayatımdaki en büyük nasibim, zor ve güzel her günümde yanımda olan, tez çalışmamda maddi manevi benim daimi destekçim sevgili eşim Cihad ÇAPAN'a ve henüz yaşamının ilk yılındayken yüksek lisans sürecine dahil olan ve onunla olmam gereken zamanlarda tezimi çalışmam için bana anlayışla yaklaşan canım yavrum Mehmet Kerem ÇAPAN'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	X
ABSTRACT	XI
TABLolar DİZİNİ	XII
1. GİRİŞ	1
1.1.Araştırmanın Önemi	2
1.2.Araştırmanın Amacı	3
1.3.Araştırma Soruları	3
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1.0-3 Yaş Dönemi Çocuk Gelişimi	5
2.2.Tuvalet Eğitimi.....	6
2.3.Kuramsal Bakış	8
2.4.Tuvalet Eğitimi Türleri.....	8
2.4.1.Çocuk Odaklı Tuvalet Eğitimi (Brazelton Yöntemi).....	8
2.4.2. Yapılandırılmış Davranışsal Yaklaşım (Azrin ve Foxx Yöntemi).....	10
2.4.3. Tuvalet İletişimi (Eliminasyon)	12
2.5. Hazırbulunuşluk.....	12
2.6.Yaş ve Cinsiyet.....	14
2.7.Sahip Olunan Çocuk Sayısı	15
2.8.Tuvalet Eğitimi Süresince Dikkat Edilmesi Gerekenler	16
2.9.Tuvalet Eğitimi Komplikasyonları	17
2.10.Ebeveyn Tutumları	19
2.11.Çocuk Gelişimcilerin Tuvalet Eğitimindeki Rolü.....	21
3. MATERYAL VE YÖNTEM	22
3.1.Araştırmanın Modeli	22
3.2.Araştırmanın Evreni	22
3.3.Araştırmanın Örneklemi	22
3.4.Araştırmanın Veri Toplama Araçları.....	25
3.5.Araştırmanın Etik Yönü	26
3.6.İstatistiksel Analiz	26
4. BULGULAR	28

5. TARTIŞMA	41
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	48
7. KAYNAKLAR	51
8. EKLER.....	57
Ek-1. Kişisel Bilgi Formu	57
Ek-2. Ebeveyn Bilgi ve Tutum Formu	1
Ek-3 Etik Kurul Onayı	5
Ek-4 Ankara Valiliği İl Sağlık Müdürlüğü Eğitim ve Tescil Birimi Onayı..	6
Ek-5 Ankara Bilkent Şehir Hastanesi Çocuk Hastanesi Onayı.....	7
Ek-6. Rıza Formu	8
Ek-7. CV.....	9

ÖZET

Tuvalet Eğitime İlişkin Anne Bilgi ve Tutumlarının Belirlenmesi

Tuvalet eğitimi; uyuma ve uyanık haldeyken çocuğun idrar ve dışkı kontrolünü kazanması, destekleme ve herhangi bir hatırlatma olmadan tuvaletinin geldiğini fark ederek, bu ihtiyacını bağımsız bir şekilde giderebilmeyi öğrenmesidir. Bu araştırmanın amacı, annelerin tuvalet eğitimine karşı bilgi ve tutumlarının belirlenmesidir.

Bu araştırma nicel araştırma yaklaşımlarından betimsel tarama modeliyle yapılmıştır. Ankara Bilkent Şehir Hastanesi Sağlam Çocuk Polikliniklerine başvuran 2-5 yaş arası çocuğu olan 189 anneyle çalışma yürütülmüştür ve annelerin seçiminde kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmacının hazırladığı “Kişisel Bilgi Formu” ve “Ebeveyn Bilgi ve Tutum Formu” formlarıyla veriler toplanmıştır.

Araştırmada, ailenin gelir düzeyi ve tuvalet eğitimi bitiş süresi karşılaştırıldığında gelir düzeyinin düşmesiyle sürecin uzaması arasında anlamlı bir sonuç çıkmıştır. Annenin eğitim düzeyi ve tuvalet eğitimi bitiş süresi arasında anlamlı bir sonuç çıkmamıştır. 25-31 yaş aralığındaki annelerin tuvalet eğitimini ilk haftalarda tamamladığı görülmektedir.

Yapılan araştırma ve literatür karşılaştırıldığında tuvalet eğitimi çocuğun hayatında çok önemli bir yere sahiptir. Annenin bilgi ve tutumu bu süreci etkilemektedir. Tuvalet eğitimi öncesinde ve sırasında annenin doğru bilgi kaynaklarından beslenmesi ve çocuk gelişimcilerin anneye destek vermesinin önemli olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuklarda tuvalet eğitimi, Tuvalet eğitiminde anne bilgisi, Tuvalet eğitiminde anne tutumu

ABSTRACT

Determination of Mother's Knowledge and Attitudes Regarding Toilet Training

Toilet training; It is the child's gaining urine and stool control while sleeping and awake, and at the same time learning to meet this need independently by realizing that the toilet is coming without any support and reminder. The aim of this study is to determine the effect of mothers' knowledge and attitude towards toilet training on toilet training of children.

The study was conducted using a quantitative research approach with a descriptive survey design. The investigation involved 189 mothers with children aged between 2 and 5 years, who were attending the Sağlam Pediatric Clinics at Ankara Bilkent City Hospital. The selection of mothers was accomplished through the utilization of a convenient sampling technique. Data were collected with the "Personal Information Form" and "Parent Information and Attitude Form" prepared by the researcher.

In the study, when the income level of the family and the duration of toilet training were compared, a significant result was found between the decrease in the income level and the prolongation of the process. However, no statistically significant relationship emerged between the mother's educational level and the duration of toilet training completion. It was noted that mothers within the age range of 25 to 31 tended to complete toilet training within the initial weeks.

When comparing the conducted research with the literature, it becomes evident that toilet training holds a significant place in a child's life. The knowledge and attitude of the mother influence this process. It has been identified that obtaining accurate information from reliable sources and receiving support from child development professionals are crucial for mothers before and during the toilet training period.

Keywords: Maternal attitude in toilet training, Maternal knowledge in toilet training, Toilet training in children

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.1. <i>Annelerin Sosyo-Demografik Özelliklerinin Dağılımı</i>	23
Tablo 1.2. <i>Çocukların Sosyo-Demografik Özelliklerinin Dağılımı</i>	24
Tablo 1.3. <i>Annelerin Tuvalet Eğitimi Sürecindeki Bilgilerinin Dağılımı</i>	28
Tablo 1.4. <i>Tuvalet Eğitimi Sürecinde Yapılan Davranışların Dağılımı</i>	29
Tablo 1.5. <i>Annelerin Tuvalet Eğitimi Sürecinde Zorlandıkları Alanların Dağılımı</i> ..	29
Tablo 1.6. <i>Annelerin Tuvalet Eğitimi Sürecinde Verdikleri Ödüllerin Dağılımı</i>	30
Tablo 1.7. <i>Annelerin Tuvalet Eğitimi Sürecinde Verdikleri Cezaların Dağılımı</i>	30
Tablo 1.8. <i>Tuvalet Eğitimine Verilen Aranın Dağılımı</i>	31
Tablo 1.9. <i>Annelerin Destek Aldıkları Kaynakların Dağılımı</i>	31
Tablo 1.10. <i>Çocuklarının Hazırbulunmuşluk Göstergelerinin Dağılımı</i>	32
Tablo 2.1. <i>Doğum Sırası ve Tutumları Arasındaki Ki-Kare Testi Tablosu</i>	33
Tablo 2.2. <i>Annelerin Yaşı ve Tutumları arasındaki Ki-Kare Testi Tablosu</i>	35
Tablo 2.3. <i>Doğum Sırası ve Annelerin Yaşının Tuvalet Eğitimi süresi ile Karşılaştırılması Ki-Kare Tablosu.</i>	36
Tablo 2.4. <i>Annelerin Eğitim Düzeyi ile Tuvalet Eğitimi Bitiş Süresinin ve Tuvalet Eğitimi Verildiği Yaşın Karşılaştırılması Ki-Kare Tablosu</i>	37
Tablo 2.5. <i>Ailenin Gelir Düzeyi ile Tuvalet Eğitimi Bitiş Süresinin Karşılaştırılması Ki-Kare Tablosu.</i>	39
Tablo 2.6. <i>Annelerin Çalışma Durumu İle Tuvalet Eğitimi Bitiş Süresinin Ve Tuvalet Eğitimi Verildiği Yaşın Karşılaştırılmasının Ki-Kare Tablosu</i>	40

1. GİRİŞ

Toplumlar, bireylerden oluşur. Sağlıklı toplumu ancak sağlıklı bireyler oluşturmaktadır. Kişilik gelişiminde çocukluğun önemli bir yeri bulunmaktadır. Çocuklar yaşam boyu pek çok gelişim ve eğitim süreçlerinden geçmektedir. Tuvalet eğitimi süreci, yaşamın ilk yıllarında her çocuğun yaşadığı önemli süreçlerden birisidir (Sevinç, 2019).

Fiziksel, ruhsal ya da gelişimsel herhangi bir engeli bulunmayan sağlıklı her çocuk tuvalet eğitimi verildiğinde ayrı bir müdahale ve terapi almadan bu süreci normal bir şekilde tamamlayabilmektedir (Özkubat ve Töret, 2014). Bununla beraber tuvalet eğitimi süreci diğer eğitimlere göre daha fazla olumsuz tecrübe yaşama potansiyelinin olduğu, aksaklıkların yaşanabileceği ve kontrol edilmesi güç bir görevdir (Evliyaoğlu, 2007). Süreçte yaşanan sıkıntılar enüzeris, enkoprezis, özgüven azalması, istismar, enfeksiyon gibi kişilik gelişimini etkileyecek sorunlara sebep olabilir (Choby ve George, 2008). Yapılan araştırmalarda bu sorunların sebebinin tuvalet eğitimi boyunca annenin ve çocuğun hazır olmadan sürecin başlamasının etkili olduğu söylenmiştir (Polat, 2019). Çocuklara tuvalet eğitimi verirken anne ve çocuk arasında bir egemenlik savaşı oluşur. Her çocuğun bu eğitime hazır olma seviyesi değişkenlik gösterdiğinden tuvalet eğitimine başlamak için bu sinyaller iyi analiz edilmelidir. Tuvalet eğitimi vermek, anneler için zorlayıcı ve stresli bir süreç olabilmektedir (Tekin, 2016).

Her çocuğun hazırbulunuşluk durumu değişkenlik göstermektedir. Kültürel ve aile yapılarındaki farklılıkların olduğu bu konuda tek bir doğrunun olduğu bir reçete bulunmamaktadır (Tarhan vd., 2015). Tuvalet eğitiminde başarıyı arttırmak ve çatışmaları önlemek için çocuğun ve annenin fiziksel, sosyal, duyuşal ve psikolojik hazır oluşluğunun iyi bir değerlendirmeden geçmesi gerekmektedir (Eryılmaz ve Tosun, 2013). Ülkemizde tuvalet eğitimiyle ilgili yapılan çalışmalarda annenin yaşı,

anneninin çalışma durumu, ailenin yapısı ve ailenin sosyoekonomik durumu gibi faktörlerin tuvalet eğitimine başlama yaşını etkilediği bulunmuştur (Boyras vd., 2018).

Literatür incelendiğinde çocuk gelişimciler tarafından yazılan konusu tuvalet eğitimi olan tezlerin yeterli sayıda olmadığı görülmüştür. Bu araştırmada literatüre katkı sunmak ve annenin bilgi ve tutumunun tuvalet eğitimi sürecine katkısını belirlemek amaçlanmıştır.

1.1. Araştırmanın Önemi

Hayat içerisinde kazanılması gereken en önemli becerilerden biri olan tuvalet eğitimi, zamandan ya da kültürden bağımsız olarak her çocuğun yaşadığı gelişimsel bir süreçtir. Tuvalet eğitimi; uyuma ve uyanık haldeyken çocuğun idrar ve dışkı kontrolünü kazanması (Evliyaoğlu, 2010), destekleme ve herhangi bir hatırlatma olmadan tuvaletinin geldiğini fark ederek, bu ihtiyacını bağımsız bir şekilde giderebilmeyi öğrenmesidir (Deniz ve Görak, 2018).

Tuvalet eğitiminin amacı, çocuğun mesane ve dışkılama kontrolünü elinde tutabilmesiyle birlikte bu kontrolün gerçekleşebilmesi için fiziksel olarak çocuğun mesane kapasitesinin yeterli olması, anal kaslarının yeterince güçlü olması, kendi başına yürüebilmesi, pantolon düğmesini açıp kapatabilmesi gibi ince ve kaba motor gelişiminin yeterli düzeyde gelişmesidir (Evliyaoğlu, 2010). Her çocukta bu hazır bulunuşluk göstergeleri farklı zamanlarda gözlenebilmektedir. Genel olarak baktığımızda bu zaman dilimi 1 ila 3 yaş arasında kapsamaktadır (Özkubat ve Töret, 2014).

Tuvalet eğitiminin verildiği zaman dilimi anal döneme denk gelmektedir. Bu dönemde çocuk bağımsızlığını kazanmak ister ve bunu tuvaletini kendi istediği yere ve istediği zamanda yaparak ifade etmektedir. Her gelişim döneminde olduğu gibi bu dönemde de ailelere düşen büyük görevler vardır (Salihaoğlu ve Dursun, 2012). Aile üzerine yapılan araştırmaların çoğu göstermektedir ki bebeklik ve çocukluk yıllarında evdeki temel bakım veren annedir (TAYA, 2016). Annenin eğitim ve sosyoekonomik

düzeyi ile çocuklarına verdiği tuvalet eğitimi arasındaki ilişkinin literatüre göre doğrusal olduğu görülmektedir (Tural-Büyük, 2017).

Bu çalışmada; tuvalet eğitimi süreci, ebeveyn bilgisi ve ebeveyn tutumu olmak üzere üç farklı değişken belirlenmiştir. Bu çalışmanın hedefi tuvalet eğitimi sürecine yönelik bulgularla katılımcıların demografik ve aile yapısındaki değişkenlere göre farklılaşmasını ortaya koymaktır. Bu bağlamda, çocukların tuvalet eğitimleri konusunda annelerin bilgi ve tutum düzeylerinin, uygulamaya yönelik yaklaşımlarının ortaya konulması, çocukların tuvalet eğitime yönelik doğru yaklaşımların sergilenmesi ile ilgili literatüre katkı sağlaması ve daha sonra yapılacak çalışmalara yol açabilmesi için araştırmanın önemini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak; annelerin tuvalet eğitiminde hangi yöntemleri kullandığı ve nasıl bir tutum sergiledikleri, annelerin demografik özelliklerinin tuvalet eğitimi sürecine katkısı ve annelerin sosyal, ekonomik ve kültürel düzeylerinin tuvalet eğitimi üzerindeki etkilerini inceleyen bir araştırmanın gerekli olduğu görülmüştür. Bununla beraber, bu çalışmanın tuvalet eğitimi öncesi annelere yönelik hazırlanacak eğitim programlarına da olumlu bir katkısı olacağı düşünülmektedir.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, annelerin tuvalet eğitime yönelik bilgi ve tutumlarının belirlenmesidir.

1.3. Araştırma Soruları

- Annelerin tuvalet eğitimi sürecinde bilgilerinin dağılımı nasıldır?
- Tuvalet eğitimi sürecinde anneler hangi uygulamaları tercih etmiştir?
- Tuvalet eğitimi sırasında annelerin zorlandığı alanlar nelerdir?
- Tuvalet eğitimi verirken anneler hangi ödül ve ceza yaklaşımlarını tercih etmektedir?
- Anneler tuvalet eğitime ara vermiş midir? Verenler ne kadar süre ile ara vermiştir?
- Anneler tuvalet eğitimi süreci boyunca hangi kaynaklardan destek almışlardır?

- Tuvalet eğitimi vermek için gelişimsel olarak çocuğun hazırbulunuşluğu annelerin dikkat ettiği bir durum mudur?
  - Tuvalet eğitimi sırasında annelerin hangi tutum ve davranışları sergilemektedir?
  - Tuvalet eğitimi sürecinde doğum sırası ve annenin tutumu arasında ilişki var mıdır?
  - Tuvalet eğitimi süresine; annenin yaşı, eğitim düzeyi, çalışma durumu, annenin kaçınıcı çocuğu olduğu ve ailenin gelir düzeyi etkilemiş midir?
  - Tuvalet eğitiminde annenin yaşı ve annenin tutumu arasında bir ilişki var mıdır?
  - Annenin yaşının, çocuğun doğum sırasının tuvalet eğitimi süresine katkısı var mıdır?
  - Annenin eğitim düzeyinin tuvalet eğitimi süresine, tuvalet eğitimi verilen yaşa etkisi var mıdır?
  - Ailenin gelir düzeyi ile tuvalet eğitimini bitiş süresi, tuvalet eğitimi verilen yaş arasında bir ilişki var mıdır?
- Annelerin çalışma durumu ile tuvalet eğitimi bitiş süresi ve tuvalet eğitimi verilen yaş arasında bir ilişki var mıdır?

Sorularına cevap aramak amacıyla bu araştırma yürütülecektir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. 0-3 Yaş Dönemi Çocuk Gelişimi

Yaşamın ilk yılları çocukların her türlü gelişimleri için çok önemlidir. Bu önemli süreçte aile, birincildir ve başrolü oynamaktadır. Bu sebepten aile çocuklarının gelişimini desteklemek için gereken çaba ve özeni göstermesi gerekmektedir (Kagan, 1994).

Bebekler; yaşamlarının devamını etkileyecek, hayat boyu sürecek, öğrenme stillerini doğdukları andan itibaren göstermeye başlar. Öğrenme yılları olarak da bilinen hayata başlangıcın ilk yılları boyunca öğrenmenin temelleri atılmakta, psiko-sosyal gelişim bebeklik döneminde başlamaktadır (Erdemir, 2009).

Beyin, bebeklik dönemi boyunca yaşamın diğer yıllarına göre en çok büyüme ve gelişmeyi göstermektedir (Estes, 2004). Beyin, bebekliğin ilk yılında tam üç katı kapasitesine ulaşır. Çocuk 6 yaşına ulaştığında beyin neredeyse fiziksel büyümesini tamamlar ve 40 yaşındayken de hemen hemen aynı boyutta kalmaya devam etmektedir (Saygılı, 2007). Bu süre zarfında beyin, bebeğin gördüğü, dokunduğu, ağzına götürdüğü, kokusunu aldığı kısacası duyumladığı her şey ile sinirsel bir iletim başlatır, bu iletimler sinaptik bağların kurulması ve örgütlenmesiyle sağlanmaktadır (Madi, 2006). Bebekler gün gün hızlıca büyür ve gelişir. Bu hızlı öğrenmenin kaynağında ise onların çok iyi gözlemciler olması yatmaktadır. Bebekler üstün taklit becerilerini kullanarak yaşamı keşfedip, öğrenmektedir (Deniz, 2012). Bilişsel gelişimle beraber bebekler yaşamın ilk iki yılında sırayla başını dik tutabilme, dönme, oturma, emekleme, ayağa kalkma, sıralama, yürüme ve koşma gibi kaba motor becerileri kazanırlar (Deniz ve Engin, 2021).

Gelişimin çok hızlı olduğu dönem olarak kabul edilen bu dönem bakım, beslenme ve eğitimin iç içe geçtiği bir zaman dilimidir. Çocuğun içinde bulunduğu çevresel koşullar, bakım veren kişiler ve bu kişilerin hayat standartları bebeğin gelişimde rol almaktadır. Gelişimi açısından ana konu bebek ile annenin arasındaki ilişkinin ve iletişimin sağlıklı, uygun ve tutarlı olmasıdır (Devecigil, 2017). Bebeğin

güven duygusunun gelişmesinin sağlayıcısı, annesidir. Annesi tarafından ilk andan itibaren yoğun güven duygusuyla yetiştirilen bireylerin gelecek yaşamlarında, ilişkilerinde güven açısından nadir sorun yaşadıkları yapılan araştırmalarla tespit edilmiştir (Cüceloğlu, 2021).

Bebek doğduktan 10 saat sonra hissetmeye başlar. Sinir sistemi itibariyle çocuk bilir ki eğer doğduktan sonra onu biri kucaklamazsa, sarılmazsa, o belirsizlik onu olumsuz etkilemeye başlar. Büyük belirsizlikler insan organizması tarafından kaldırılamaz. O anlarda stres hormonu olan kortizon salgılanır. Yaşam fonksiyonları desteklenen fakat ilgi görmeyen, sevilmeyen çocukların zamanla yaşamını yitirdiği Spitz (1946) tarafından yapılan bir araştırmada görülmüştür. Bebekler; güvenli bir çevre, sağlıklı bir bakım süreciyle beraber bakım verenin sevgi ve ilgisiyle gelişimini tamamlamaktadır (Cüceloğlu, 2021).

On sekizinci aydan itibaren çocuk benliğini keşfetmeye ve seçim yapmaya başlar. Özellikle 2 yaşına geldiğinde en sık kullandığı kelimelerden birisi "hayır"dır. Bu dönemde çocuk özgürlüğüne düşkün, bağımsız olmaya istekli ve kendisinin bir birey olduğunun farkındadır (Metin, 2014). Kişilik gelişiminin yoğunlaştığı ve benlik kavramının oluşmaya başladığı tam bu dönemde emzirmenin sonlandırılması, tuvalet eğitimi, geceleri anne baba yanında uyumaktan başka bir odaya geçiş gibi çocuk hayatı için büyük değişimler arka arkaya yaşanır. Bu süreçlerde ebeveynlerin tutumları ve çocuklarına çizdiklerini sağlıklı sınırlar önemli görülmektedir (Saygılı, 2007).

Ebeveynler çocuklarının hangi dönemde ne gibi gelişimsel becerileri göstermesi gerektiğinin farkında olmalıdır. Gelişimlerinde herhangi bir aksaklık olduğunda gerekli yardımları zarar görmeden ve geç kalmadan almalıdırlar (Atay, 2011).

2.2.Tuvalet Eğitimi

Tuvalet eğitimi süreci, çocuğun vücudunda istemsiz olarak gerçekleşen idrar ve gaita çıkışının kontrollü bir şekilde çocuğun istediği zaman ve yerde herhangi bir hatırlatma olmaksızın kendiliğinden tuvalete gidip yapabilme kontrolünün kazanılmasıdır (Köse, 2021). Tuvalet ihtiyacının tek başına karşılanması çocuk için

özgüven kazanımını sağlarken, yaşamın diğer alanlarında otokontrol gelişimine olumlu yönde katkıda bulunmaktadır (Boyras vd. 2018).

Tuvalet eğitiminin iki ana hedefi vardır; bunlardan ilki ‘‘kontinans’’ adı verilen dışkı ve idrarı tutabilme, fark edebilme ve istemli olarak bırakabilme davranışdır (ICS, 2021). İkincisi ise tuvalete gittiğinde yapması gereken davranışları (tuvalete gitme, kıyafetlerini çıkartma, tuvaletini yapma, temizliğini yapma, kıyafetleri geri giyme, sifonu çekme ve ellerini yıkama) birbiri arkasına takip edebilmektir (Kroeger ve Sorensen-Burnworth, 2009). İlk hedef tuvaletin geldiğine yönelik bir kontrol mekanizması geliştirme üzerinde iken, ikinci hedef tuvalet yapmadaki tüm davranış zincirini yerine getirmeye yöneliktir. Bu adımlar tuvalet eğitiminde öncül olan şeyler değil eğitimin sonucu olmaktadır. Bu sebeple tuvalet eğitimi dediğimizde bu iki ana hedef üzerinde çalışılmaktadır (Öncül, 2021).

Tuvalet eğitiminde tarihsel süreç incelendiğinde geçmiş ve günümüz arasında büyük farklılıklar olduğu görülmüştür. 1900’lerin başlarındaki tuvalet eğitimi tamamen annenin isteği üzerine şekillenen bir süreç iken davranışçı ekolün gelişmesiyle bu durum tamamen değişmiştir (Eren ve Oğuz, 2014). ABD’de yapılan bir araştırmaya göre bebekler 6-9 aylıkken tuvalet eğitimi sürecine başlayabiliyordu (Klassen vd, 2006). Çocuk gelişimi üzerine yapılan araştırmalar sonrasında çocukların o kadar erken yaşlarda bu eğitime hazır olmadığı görülmüştür. Çocuğun büzgen kaslarının kontrolü, hazırbulunuşluğu ve bilişsel farkındalık düzeyi gelişmeden verilen tuvalet eğitiminin, insan hayatına olumsuz etkilerinin görülmesiyle birlikte farklı tuvalet eğitimi yaklaşımları ortaya çıkmıştır. Fraiberg (1959), tuvalet eğitimi yaşının 15-18 ay aralığında çocukla iş birliği yaparak başlanması gerektiğini savunmuştur. Çocuk merkezli yaklaşımlardan biri olan Brazelton (1962) yaklaşımı, tuvalet eğitimi için 12-18 ay aralığından sonraki süreci uygun görürken eğitimin yavaş ve herhangi bir kesintiye uğramaksızın olması gerektiğini savunmuştur. Bu görüşe göre tuvalet eğitimi boyunca çocuk her an desteklenmeli ve kaza anlarında hiçbir ceza verilmemeli çocuğa karşı yumuşak davranılmalıdır. Azrin ve Fox (1973) tarafından ceza ve zorlamanın yer aldığı tuvalet eğitimi yöntemi ebeveyn odaklı yöntem olarak literatüre geçmiştir. Bu yöntemde çocuk odaklı yaklaşımlardan yararlanılmamıştır ve kısa sürede tuvalet eğitimini tamamlamayı hedefleyen bir yaklaşım ortaya koymuştur.

2.3. Kuramsal Bakış

Tuvalet eğitimi dönemi gelişim kuramlarında belli evrelere denk gelmektedir. Erikson'a göre 1-3 yaş arasındaki dönem bağımsızlığa karşı şüphe ve utanma olarak tanımlanır. Çocuk bu dönemde kendini ve çevreyi keşfederek kontrol etmeyi öğrenmektedir. Tuvalet eğitimi stres oluşturan bir deneyim ya da anne-çocuk arasında güç savaşı haline gelirse çocuk kendi başarısı üzerinde şüphe ve utanç duyabilir. Çocuk bu süreçte desteklenir ve olumlu bir deneyim yaşamasına fırsat sağlanırsa olumlu bir benlik algısı geliştirerek bireyselleşir. (Boyras vd., 2018)

Sigmund Freud ise 1-3 yaş aralığını anal dönem olarak adlandırmıştır. Anal dönem çocuğun kendi bedenine sahip çıkması, kendine ait hiçbir şeyi paylaşmaması ve çevreden gelen uyarılara olumsuz yanıt vermesiyle belirginleşen bir gelişim dönemidir. Çocuk, dışkısını kendisine ait çok değerli bir parça olarak algılar. Bu süreçte tuvalet eğitimi veren yetişkinlerin dikkat etmesi gereken bazı hususlar vardır. Eğitim boyunca ebeveynler pozitif, sabırlı ve cesaret verici kalmalıdır, övgü kullanılmalı ve teşvik etmelidir. Ebeveynler, kazalara ve aksiliklere hazır olmalıdır. Olumsuz dil ve cezadan kaçınılmalı ve çocuk hazır değilse olumsuz tutum ve çatışmalardan kaçınmak için eğitime geçici bir süre (bir ila üç ay) ara verilebilir (Wolraich, 2016).

2.4. Tuvalet Eğitimi Türleri

2.4.1. Çocuk Odaklı Tuvalet Eğitimi (Brazelton Yöntemi)

Dr. T. Berry Brazelton tarafından 1962'de geliştirilen, günümüzde de Amerikan Pediatri Akademisi (AAP) ve Kanada Pediatri Topluluğu (CPS) tarafından kabul görmüş, gelişimsel olarak çocuğun fizyolojik, bilişsel, davranışsal hazır olmasıyla eğitime başlanmasını amaç edinen, çocuğun tam olarak tuvalet eğitimi için hazır ve istekli olduğunun gözlenmesi üzerine kurulu sistematik bir yöntemdir. Çocuğun hazır olduğu durumda başlanır ve aile bu eğitimi kademeli olarak ilerletir. Baskı ve zorlamadan kaçınılır. (Brazelton, TB. 1999). Çocuk kadar ailenin de hazır olması beklenmektedir. Brazelton, tuvalet eğitiminin 18. aydan sonra başlanması

gerektiğini savunmuştur. Brazelton, ‘‘yeterli nörolojik gelişim’’ düşüncesini piramidal yolların tam miyelinizasyonuna kadar izlemiş, bunun çocuk yürüdüğünde (18 aylıkken) mevcut olabileceğini söylemiştir. Bağırsak ve mesane üzerinde istemli kontrol ve eğitimle iş birliği yapma becerisi gibi tuvalete hazır olmanın fiziksel ve davranışsal parametresini kullanmayı önermiştir. Yaptığı çalışmalar sonucunda tuvalet eğitimi sürecini adım adım tarif etmiş ve çocuk odaklı tuvalet eğitimi yaklaşımını aşağıdaki gibi belirlemiştir (Choby, 2008):

1) Hazırlık Aşaması

- Oturma ve yürüme
- Sözlü komutları anlama ve karşılık verme
- Psikolojik hazırlık işaretleri görülmeli bunlar;
  - Özerklik ve kendine hâkim olma arzusu,
  - Ebeveyni yanındayken güvende hissetme
  - Ebeveyni memnun etme arzu ve çabası
  - Hayatındaki önemli kişilerle özdeşleşme ve onları taklit etme isteği
- Anne ve babalar stres faktörlerinden uzaklaşıp, sakin ve kaygıdan uzak durmaya çalışmalı ve sorunları çözmeye becerileri geliştirmelidir.

2) Yöntem

• Belirli fiziksel ve fizyolojik işaretler olduğunda eğitime başlanmalıdır. Genelde 18 ay civarında; lazımlık tanıtılmalı ve çocuğun bunun tuvaletini yapacağı yer olduğunu anlaması desteklenmelidir.

• İlk olarak çocuğun kıyafetleriyle lazımlığa oturması istenir. Çocuk lazımlığa evin istediği herhangi bir yerinde oturur ve istediği zaman kalkar. Çocuk lazımlıkta otururken onunla konuşulmakta veya bir masal anlatılmaktadır.

• Bir-iki hafta giyinik bir şekilde oturduktan sonra bezi çıkarılmalı ve çocuk artık bezsiz ve/veya üzerinde külot olmadan lazımlığa oturtulmalıdır. Bu noktada lazımlığı kullanması konusunda çocuğa ısrar edilmemelidir.

- Çocuk bezini kirletirse bu şekilde çocuk lazımlığa alınmalı ve sonrasında bezi lazımlığa boşaltıp gaitanın nereye gittiği çocuğa açıklanmalıdır.
- Çocuk süreci anladıktan sonra günde birkaç kez lazımlığa gidilmelidir.
- Çocuk kendine güvendikçe, bezi zaman zaman çıkarılmalı, tuvaletin gelip gelmediği sorulmalı küçük hatırlatmalar yapılmalıdır.
- Çocuk tüm aşamaları özümseydikten sonra pantolonunu nasıl çıkaracağı konusunda talimat veren eğitime uygun pantolonlar kullanılmalıdır (Köse, 2021).

Brazelton, 1951-1961 seneleri arasında tuvalet eğitimine dair Boston'da eğitim düzeyi yüksek ebeveynlerin 1170 çocuğunun katıldığı bir çalışma yapmıştır. Yaptığı çalışmada çocukların aylara göre gündüz kontinansını incelemiştir. Çocukların 24 aylıkken %26'sı, 27 aylıkken %52,5'i; 30 aylık olduklarında ise bu rakamın %85,3' e yükseldiğini ve bu çocukların %98'inin 36 aylıkken eğitimini tamamladığını belirtmiştir. Sonuç olarak, 18 aylık bir çocuğun tuvalet eğitimine tam olmasa da artık hazır olduğunu gösterebileceğini, 24 aylığa geldiğinde yapması gerekenleri kavrayabileceğini, 30-36 aylık olduğunda gündüz çiş ve kaka kontrolünü sağlayabileceğini, 36-48 aylık olduğunda ise gece kontinansın kontrol edileceğini savunmaktadır (Brazelton, 1999).

2.4.2. Yapılandırılmış Davranışsal Yaklaşım (Azrin ve Foxx Yöntemi)

Azrin ve Foxx tarafından 1971 yılında yoğun ve yapılandırılmış bir eğitim yaklaşımı tanımlanmıştır. Bu yaklaşım, edimsel koşullama ilkelerini içerir. "Bir günden kısa sürede tuvalet eğitimi" adıyla yayımlanmıştır. Çocuğa tuvaletini yaptığında olumlu pekiştireçler ve övgü verilir. (Kearts, Vermandel, 2008) Tuvalet eğitimi görevlerinde başarısızlıklar olduğunda çocuğa kızma gibi cezalar verilir. Çocuğa önce bir bebek yardımıyla tuvalet eğitim süreci anlatılır. Sonra çocuğun lazımlıkla oynamasına izin verilir. Lazımlığa önce kıyafetle sonra kıyafetsiz oturması istenir (Azrin ve Foxx, 1974). Tuvalet eğitimi süresince çocuğa normalden daha fazla sıvı tüketimi yaptırılır. Çocuğun kuru ve ıslak arasındaki farkı öğrenmesi için her 3-4 dakikada bir altı kontrol edilir ve eğer kuru ise ödüllendirme uygulanır. Bu yöntem

tuvalet eğitiminin daha kısa sürede kazanılması sağlasa da olası yan etkileri nedeniyle daha az önerilen bir yöntemdir (Gökçay ve Beyazova, 2017).

Kazalar, çocuğun çeşitli nedenlerle idrar veya dışkısını tuvalet yerine bezine, iç çamaşırına ya da tuvalet dışına herhangi bir yere yapmasıdır (Farlow ve Snell, 2000). Kazalar için geleneksel tuvalet eğitiminde nötr davranma ya da görmezden gelme kullanılırken, yoğun tuvalet eğitiminde genellikle cezalara dayalı yöntemler kullanılmaktadır (Cicero ve Pfadt, 2002; Foxx ve Azrin, 1973). Kaza durumunda çocuğa nötr davranma ve görmezden gelme uygulanırken, çocuğun temizliği için bakım veren tarafından belirlenmiş yere yönlendirilir (Kroeger ve Soranson, 2010). Çocuk temizlenir ve çocuğun kirlenen kıyafetleri değiştirilir. Fakat, bu sırada çocukla olumlu ya da olumsuz etkileşime girilmez. Çocuğa herhangi bir jest veya mimik sunulmaz (Ardıç ve Cavkaytar, 2014). Kazalarda, cezaya dayalı tekniklerin kullanımı pek önerilmese de ilgili alan yazında bu tür tekniklerin kimi zaman kullanıldığı gözlenmektedir (Foxx ve Azrin, 1971). Cezaya dayalı teknikler, hafifçe azarlama, olumlu alıştırmalarla aşırı düzeltme, onarıcı aşırı düzeltme ve mola şeklinde olabilmektedir. Hafif şekilde azarlama, çocuğa kararlı bir ses tonuyla “Bundan sonra alt ıslatmak yok” ya da “Islak pantolon görmek istemiyorum” şeklinde bir ifade ile mevcut durumdan hoşnut olunmadığının çocuğa hissettirilmesine odaklanır (Cocchiola vd., 2012). Bununla beraber, olumlu alıştırmalarla aşırı düzeltmede, kaza sonrasında birkaç kez tuvalete götürülerek çocuğun uygun biçimde tuvaletini yapması sağlanırken (LeBlanc vd., 2005), onarıcı aşırı düzeltmede kaza sonrasında çocuğa kirlenen yerler temizletilerek çocuğun çevreyi temizlemesi sağlanır (Rinald ve Miranda, 2012). Mola uygulamasında ise çocuğa beş dakika boyunca herhangi bir pekiştirici, 30 dakika boyunca da herhangi bir sıvı verilmez, ancak 30 dakikalık tuvalet molaları devam eder (Azrin ve Foxx, 1971).

Bu yöntemde ebeveynlerin çocuklarını yakından takip etmeleri gerekmektedir. Aileler tarafından tercih edilme oranı düşüktür ve yöntemin olumsuz tarafı duygusal anlamda zorlanılabilen durumlara sebep olmasından kaynaklanmaktadır (Azrin ve Foxx, 1971).

2.4.3. Tuvalet İletişimi (Eliminasyon)

Doğal bebek hijyeni olarak da bilinmektedir. Bebek doğduktan birkaç hafta sonra eğitime başlanmaktadır. Ebeveynler çocuğun tuvaletinin gelmesinin ipuçlarını arar (örneğin, ağlamak, ıkmak, homurdanmak). Bunlar meydana geldiğinde, ebeveynler bir ses çıkarır (örneğin, yumuşak ılık, uğultu). Çocuk tuvalete idrarını ve dışkısını yapar. Bebek zamanla bu ses ile tuvalet ihtiyacı arasında bağlantı kurar ve eliminasyonu yapabileceğini anlar. Bu yöntemde zaman oldukça önemlidir (Oğuz ve Eren, 2014). Bu konuyla ilgili yeterli bilimsel çalışmanın olmaması nedeniyle uzmanlar tarafından da tavsiye edilemez. Bu yöntemde anneler bebek bezi kullanmazlar (Oğuz ve Eren, 2014).

Yeni doğan bebekler 10-20 dakikada bir idrarını yaparken, bu durum bebekten bebeğe farklılık göstermektedir. Anne, bebeğinin ne zaman tuvalete gitmesi gerektiğini anladığında bunu yapması kolaylaşır ve bu yolla anne ile bebek arasındaki iletişim ve bağ artmaktadır (Bauer, 2006).

2.5. Hazırbulunuşluk

Tuvalet eğitimi alışkanlığı, belirli bir olgunluk sonucu oluşmaktadır (Evliyaoğlu, 2010). Bu beceriye ulaşma hızı çocuktan çocuğa değişkenlik göstermektedir. Yeterli zihinsel ve bedensel gelişim olmadan, bu alışkanlık gerçekleşemez (Yavuzer, 2005). Tuvalet eğitimine başlamak için çocuğun fizyolojik, bilişsel ve psikolojik durumunun iyi değerlendirilmesi gerekir. Gelişimsel olarak bazı beceriler çocukta gözlenmelidir (Polat, 2019). Yürüme, oturma, çömelme, giysileri giyme-çıkarma yeteneği gibi motor becerilerin gelişmesi gerekmektedir. Çocukların %90'ı bu becerileri 30 aylıkken kazanmaktadır. Bunlarla beraber anal ve mesane kontrolünün sağlanması, barsak hareketlerinin, dışkılamanın belli bir düzende ve zaman diliminde gerçekleşmesi beklenmektedir. Çocukta, yeterli düzeyde bilişsel becerilerin bulunması gerekmektedir. Çocuğun; yüz ifadesi, duruşu, kelimeleri veya davranışları idrara çıkma veya dışkılamak üzere olduğunu gösteren durumları yansıtmalıdır. Bunlara: yüzünü buruşturma, homurdanma, çömelme, kasıklarını tutma, bezini çekme veya idrara çıkması gerektiğinde bacaklarını sıkıştırma davranışları örnek olarak gösterilmektedir. Bu beceriler, çocukların $\frac{3}{4}$ 'ünde 26 ila 29 aylık

aralığında gözlenmektedir. Tuvaleti geldiğinde organlarının ismine söyleyebilme ve organlarını gösterebilme, oyuncaklarına tuvaletini yaptırır gibi sembolik oyunlar oynama, ebeveynlerinin tuvalete gidişine merak duyma, bezi çıkartmak isteme gibi durumlar çocuğun tuvalet eğitime hazır olduğunun sinyallerinden bazılarıdır (Choby, 2019).

Çocuğun dil gelişiminin hazırbulunşluk için yeterli seviyede olması gerekir. İletişim kurmak için ifade edici dil becerileri, bir ve iki adımlı talimatları anlayabilecek yeterli alıcı dil becerileri olması gereklidir (Clifford, 2000). Kural ve Köse'nin (2022) yaptığı araştırmada, dil gelişiminde geri olan çocukların tuvalet eğitimi reddinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Dil gelişimindeki gecikmeler, öğrenme üzerinde etki bırakabilmektedir. Bu yetersizlikler, çocuğun istenen zamanda tuvalet eğitimi başarılı bir şekilde tamamlama potansiyeline ket vurmaktadır (Cocchioala vd. 2012). Türkiye'de Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE) kullanılarak yapılan bir çalışmada, genel, dil-bilişsel, ince motor, kaba motor ve sosyal alanlarda yaşlılarının gerisinde olan çocukların konuşma (üç sözcük içeren cümle) ve tuvalet eğitimi alma yaşlarının da yaşlılarına göre anlamlı olarak geç olduğu belirlenmiştir (Güzel, 2009).

Çocuk, kirlenen bezden rahatsız olur ve bu rahatsızlığın farkındalığı oluşur, tuvaletinin geldiğini iletir, tuvaletini yapabilmek için uygun bir ortam arar ve artan mesane ve bağırsak kontrolünü gösterir, uykudan kuru/temiz kalkar ve uzun süre kuru kalabilmesi hazırbulunşluk göstergelerindedir (Schum vd, 2002). Tuvaletini yapmak için odanın bir köşesine gider, pantolonunu kendi başına çıkarabilir ve "Kendi başıma yaptım" demekten hoşlanması sinyaller arasındadır. Tuvalet eğitimi sürecinde çocuğun yaşının uygun olması önemli noktalardan biridir. Tuvaleti kullanmayı öğrenmek, çocuğun ebeveyniyle ustaca bilgi alışverişini yapabilmesi, tuvaleti geldiğinde bildirebilmesi, bununla beraber ebeveyninden gelen dönütleri anlayıp yerine getirebilmesi gibi zincir davranışları yapabilmesini gerektirir. Çocuk, tuvaletini tutup bırakmayı kontrol edebilmesinin yanı sıra, tuvalete hızlı gidebilmeli, giysilerini çıkartabilmeli ve daha sonra kendisini temizleyebilmeli, kıyafetini tekrar giymeli ve en son ellerini yıkayabilmelidir (Meyehoff, 2017).

2.6.Yaş ve Cinsiyet

Köstekçi (2019) tarafından yapılan tuvalet eğitimiyle ilgili araştırmaya göre çocuklar 18-36 ay aralığında eğitime başlarken 18-48 ay aralığında sürecin tamamlandığı belirlenmiştir. Özkul (2017)'un yapmış olduğu çalışmada tuvalet eğitimine başlayan çocukların %68,5 oranında idrar kontrolünü iki yaşında sağlamaya başladığı, %55,8'inin dışkı kontrolünü 3 yaşında sağladığı belirlenmiştir. Koç vd. (2007) tarafından yapılan bir çalışmada farklı sosyal ve ekonomik düzeydeki ailelerin çocukları ele alınmış, ailenin ekonomik düzeyi düştükçe daha erken dönemlerde tuvalet eğitimi verildiği görülmüştür. Tuvalet eğitimine 18. aydan önce başlayanların oranı % 40,7 iken 24. aydan sonra başlayanların oranı ise %24,7 olarak bulunmuştur.

Amerika'da yapılan çalışmalarda, 1940 yıllarında ebeveynler tuvalet eğitimine 18. aydan önce başlarken, günümüzde 21-36 ay aralığında başladığı görülmektedir. 90'lı yıllarda 12-15 ay aralığında tuvalet eğitimi verilmesi normal karşılanırken günümüzde tuvalet eğitimi vermek için çocukların 24. ayını tamamlaması beklenmektedir. Bu değişiminde tek kullanımlık bebek bezlerini kullanmanın artışı ve yaygınlaşması etkili olmuştur. ABD'li çocukların 22 ila 30 ay arasında tuvalete hazır olduğu, bununla birlikte kızların erkeklerden daha erken hazır olma işaretleri gösterdikleri ifade edilmiştir (Schum vd., 2002). Çocukların tuvalet eğitimine hazırbulunuşluk becerilerini kazanma yaşları nedeniyle, ebeveyn danışmanlığında ailelere önerilen yaş 18 ila 24 aylıktan sonrasındır (Kaerts vd., 2012). Albaramki, Allawama ve Yousef (2017), araştırmacılar Ürdün'de yaptıkları çalışmada tuvalet eğitimine ortalama başlama yaşının 22.5 ay ve ortalama eğitimi tamamlama yaşının 26.5 ay olduğunu bildirmişlerdir.

Güncel araştırmalarda, tuvalet eğitimi eskiye oranla daha ileri yaşlarda gerçekleşmektedir. Özellikle son 30-40 yılda Avrupa'da ve Amerika'da sosyal ve ekonomik yönden daha ileride toplumlarda çocukların daha büyük yaşlarda tuvalet eğitimi aldıkları bildirilmiştir (Blum vd., 2004).

Yapılan çalışmalarda erken tuvalet eğitimine başlamak kadar sürece geç başlamakta bu sürecin uzamasına ve sonrasında sorunlar yaşanmasına neden olunabileceğini ortaya koymuştur (Blum vd., 2003). Bir çalışmada 32 aydan sonra tuvalet eğitimi almış çocukların “sıkışma tipi idrar kaçırma” yaşadığı kaydedilmiştir (Barone, 2009). Çocukların tuvalet eğitimine geç başlanmasının sonucunda konstipasyon ve dışkılama reddinin oluştuğu bulunmuştur (Blum vd., 2003). Önen vd. (2002) tarafından yürütülen çalışmada iki yaşını tamamlamış çocukların tuvalet eğitimi 19-24 ay aralığında tuvalet eğitimi almış çocuklara göre daha uzun olduğu bulunmuştur. İncelen diğer çalışmalarda yukarıda verilen örneklere benzer şekilde, 18-24 ay arasında tuvalet eğitimi verilmeye başlanan çocukların tuvalet eğitimine daha kolay uyum sağladıkları sonucuna ulaşılmıştır (Gorodzinsky, 2000).

Schum vd. (2002), normal çocuklarda tuvalet eğitiminin başarısında tuvalet eğitiminin rolünü, başlangıç yaşı ve cinsiyeti karşılaştırdıkları bir çalışma yapmışlardır. Milwauake bölgesinde boylamsal olarak yürütülen bu çalışmaya 126 kız ve 141 erkek çocuğu dahil edilmiştir. Kızların, erkeklerden daha erken yaşlarda tuvalet eğitimi becerileri gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Gün içinde kuru kalma durumuna bakıldığında ortalama yaş 32.5 ay, kızlar için ortalama yaş 24 ay ve erkekler için ortalama yaş 29 ay olarak belirlenmiştir. İki saat boyunca kuru kalma becerisi kızlar için 26 ay civarında oluşurken erkekler için bu durum 29 ay olarak gözlenmiştir. B-Banyoya gitme ihtiyacını ifade etme kızlar için 26 ay ve erkekler için 29 ay olarak belirlenmiştir. Ayrıca tuvalet becerilerinin gelişimi kızlarda 6.9 ay ile 11.4 ay arasında değişirken, erkeklerde 7.5 ay ile 14.6 ay arasında değiştiği tespit edilmiştir.

2.7.Sahip Olunan Çocuk Sayısı

Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı da ebeveynlerin tutumlarını etkilemektedir. Bir çocuğa sahip olan ailelerin daha çok hoşgörülü ve koruyucu tutumları sergilediği görülürken (Karabulut, Demir ve Şendil, 2008) çocuk sayısı arttıkça otoriter veya daha izin verici tutumların sergilendiği görülmüştür (Özben ve Argun, 2002). Özellikle 3

ve üzeri çocuğa sahip anne-babaların daha çok katı-sert disiplin tutumu sergiledikleri tespit edilmiştir (Özyürek ve Şahin, 2005).

2.8. Tuvalet Eğitimi Süresince Dikkat Edilmesi Gerekenler

Ebeveynler çeşitli sebeplerle tuvalet eğitiminin çok kısa sürede tamamlanmasını isteyebilir. Arkadaş ve aile baskısı, okul öncesi kurumlara başlatma, annenin işe dönme isteği, bebek bezi maliyetlerinin artması, çocuk bezi temizliğinden yorulmak yaygın kaygıların başında gelir (Meyerhoff, 2017). Ebeveynler ne kadar istekli olursa olsunlar, bu çabalarını sabırla ve iyi bir gözlemlerle beklemezse sonucu hüsrana olacaktır. Ebeveynler ne kadar hevesli olursa olsun çocuklarının da eşit derecede hevesli bir ortak olarak görmezlerse muhtemelen zorluklara neden olacak ve hatta süreç olumsuzlukla sonuçlanacaktır.

Tuvalet eğitimi almayan veya geç alan çocuklarda okula kabul, eğitim hizmetlerinden geri kalma (Levato vd., 2016) gibi yaşamsal kaliteyi arttıracak durumlardan mahrum kalmakla beraber çocuğun özgüven kazanmasında ve sosyal çevrede kabul görmesinin önünde büyük bir engel olarak durmaya devam edecektir (Call vd., 2017).

Eğitim boyunca ebeveynler; pozitif, sabırlı ve cesaret verici kalmalıdır. Övgü kullanılmalı ve teşvik etmelidir. Ebeveynler, kazalara ve aksiliklere hazır olmalıdır. Olumsuz dil, cezadan kaçınılmalı ve eğer çocuk hazır değilse olumsuz tutum ve çatışmalardan kaçınmak için eğitime geçici bir süre ara (bir ila üç aylık) verilmelidir (Wolraich, 2016). Eğitim başladıktan sonra gece veya gündüz fark etmeksizin kas kontrolü sağlanmamış bile olsa çocuğun altı bağlanmamalıdır (Boyras vd., 2018).

Türkiye’de kırsal alanlarda yaşayan anneler cezalandırma, korkutma, zorlama gibi yöntemleri daha sık tercih etmekte, bu durum eğitim süresini kısaltmasa da daha erken tuvalet kontrolü sağlamaktadır (Çalışır vd., 2011). Tuvalet eğitimi sürecinde, eğitimi veren kişi yukarıda bahsedilenlere dikkat etmezse bazı komplikasyonlar gerçekleşebilir. Ceza yönteminin eğitim yöntemi olarak kullanılması çocukta baskı oluşturarak stresini arttırabilir, çocuğun öz güvenini azaltabilir.

Dolayısıyla cezalandırma, çocuğun tuvalet eğitimi ile ilgili olumsuz deneyim yaşamasına ve duygusal travma yaşamasına sebep olabilir. Bu dönemde, ebeveynin çocuğu zorlaması aralarındaki ilişkiyi olumsuz olarak etkileyebilir. Bunun sonucu olarak da çocukta enürezis ve enkoprezis gibi olumsuz durumlar görülebilir (Stadtler, 1999).

Tuvalet eğitimi sürecinde ebeveynler, katı kurallarla süreci yönetirse çocuğun kişiliğine bazı olumsuz etkileri olabilir örneğin ebeveyn çocuğunu sık sık azarlarsa çocuklarda inatçılık ve hatta ilerleyen yaşlarda cimrilik görülebilir. Tersine ebeveynler tuvalet eğitimi konusunda hoşgörülü yöntemler tercih ederse çocuk kendini daha iyi ifade edebilen bir kişi olabilir (Jansson, 2005).

Tuvalet eğitimi verirken dikkat edilmesi gereken diğer bu husus, bu kritik sürece başlarken çocuğun ve ailenin hayatını etkileyebilecek başka önemli bir olay yaşanmıyor olmasıdır. Yapılan bir çalışmada; evini taşıma, kardeş doğumu, hastalık, ölüm, anne-baba boşanması gibi durumlar yaşanırken tuvalet eğitimi verilmesi eğitimin süresini uzattığı görülmüştür. Yakın dönemde süreci etkileyebilecek bir olay saptanan çocuklarda eğitim süresi yaşamayanlara göre istatistiksel olarak daha uzun olarak saptanmıştır. Bu durum eğitim sürecinde çocuk psikolojik durumunun önemli olduğunun göstergesidir (Önen vd., 2012).

2.9.Tuvalet Eğitimi Komplikasyonları

Ceza yönteminin eğitim yöntemi olarak kullanılması çocukta baskı oluşturarak stresini arttırabilir çocuğun öz güvenini azaltabilir. Dolayısıyla cezalandırma, çocuğun tuvalet eğitimi ile ilgili olumsuz deneyim yaşamasına ve duygusal travmaya sebep olabilir. Bu dönemde, ebeveynin çocuğu zorlaması aralarındaki ilişkiyi olumsuz olarak etkileyebilir. Bunun sonucu olarak da çocukta enürezis ve enkoprezis gelişebilir (Stadtler vd., 1999).

Enkoprezis; çocuk kasıtlı olarak dışkı yapmak istemez ve sıklıkla kabızdır. Amerika'da yapılmış bir çalışmaya göre enkoprezis, okul çağındaki çocukların %1-4'ünü etkiler ve erkeklerde kızlara göre 3-4 kat daha sık görülür (Har ve Croffie, 2010).

Enkoprezise sebep olabilecek; inek sütü protein alerjisi, omurilik anomalileri, Hirschsprung hastalığı gibi rahatsızlıkların çocukta olmadığından emin olunmalıdır (Wolraich, 2016). Enkopresiz olan bir ocukta Şüphe duyulabilecek diğer bir sebep ocuk istismarı olabilir (Mellon, 2006).

Enürezis: Yunanca'da yatak ıslatma anlamına gelen "Enoureia" sözcüğünden gelir. İdrar kesesinin istemli olarak boşaltılabildiği yaşlarda, kontrol dışı idrar yapma olarak tanımlanır. İdrar kontrolünün kazanılması; çocuğun idrar kesesinin kas ve sinir gelişiminin tamamlanmasının yanı sıra, zamanında verilecek eğitimle gerçekleŐir. Amerika'da yapılan bir çalışmaya göre okul çağındaki çocukların %10'u enürezis yaŐamıŐtır (Sheparad, 2017). Çocuklar 2-3 yaşlarının sonuna kadar gece altlarını ıslatırlar. Gündüz idrar kontrolü 2 yaşında, gece ise 3-5 yaşında sağlanır (zyrek ve Şahin, 2001). Unutulmaması gereken bir Şey varki ara sıra alta kaçırma problemleri yaŐanabilmektedir. Bu alta kaçırmalar eğer sık yaŐanmıyorsa çok dikkate alınmamalı ve anlayıŐlı bir tutum sergilenmelidir. Ebeveynler tarafından büyük tepkiler verilirse çocukta inatlaŐma, idrarını- dışkısını yapmak istememe veya idrarını- dışkısını bilerek tutma gibi sorunlarla karŐılaŐılabılır. Bunlar da çocuğun psikolojik gelişimine zarar veren durumlara neden olurlar (Küçük, 2010).

Tuvalet Reddi: kabızlıktan, acıdan, psikososyal sorunlardan kaynaklanabilir (Beaudry-Bellefeuille, 2017). Çocukların dörtte birinde bu sorun gözükebilir. Bir çalışmada, ebeveynlerin olumlu ifadeler kullanması, dışkı tuvaletini reddetme veya diğer komplikasyonların süresini azalttığı ve eğitimin daha erken tamamlanmasını sağladığını göstermiştir (Taubman, 2003).

Endonezya'da 5 yaşından küçük çocukların %4.4'nde kabızlık görülmekte ve tuvalet eğitimi verilenlerde bu oran düşmektedir (Levy vd., 2017). Amerika'da yapılan 112 çocuğu kapsayan bir çalışmada mesane disfonksiyonu tuvalet eğitimine başlama zamanıyla iliŐkili olduğu görülmüştür. 24 aydan önce veya 36 aydan sonra eğitimin verilmesi kabızlık ve daha fazla enürezis ile iliŐkili olduğu görülmüştür (Drew vd., 2019).

2.10. Ebeveyn Tutumları

Aile ortamı, çocukların karar verme, sorumluluk alma, başka insanlara karşı saygılı olma, sevginin nasıl gösterileceğini öğrenme, sevgi alma ve hayalleri ifade etme gibi sosyal rollerin öğrenildiği ilk yer olmakla beraber (Dil ve Bulantekin, 2011), olumlu/olumsuz örüntülerini de edindikleri yerdir. Her kültürün kendine özgü tutum ve davranışları olmakla birlikte aynı toplumdaki anne-babaların çocuklarını yetiştirirken dahi tutum ve davranışları farklılık gösterebilmektedir. Öyle ki ebeveynler bir çocuğuna izin ve destek verici davranırken, diğer çocuğuna daha baskıcı veya kuralcı davranabilmektedirler. Bu sebeple ebeveyn tutumları çocukların kişilik gelişimi açısından çok önemlidir (Kulaksızoğlu, 2008). Ebeveynler, çocuklarını yetiştirirken doğdukları aileye, sahip oldukları kişisel özelliklere, sosyal ve ruhsal durumlarına, çocuğunun mizacına ve davranışlarına göre bir tutum geliştirir. Tüm bu değişkenler, ebeveynlerin ebeveynlik tarzlarını oluşturan farklı davranışlar sergilemelerine neden olur. Ebeveynlik tarzı, çocuğun sosyal ve eğitimsel gelişiminde çok önemli bir role sahiptir (Kordi ve Baharudin, 2010).

Ebeveynlerin tutum ve davranışları çocuklarına verdikleri tuvalet eğitimi sürecine etki etmektedir. Kösterelioğlu (2018), olumsuz davranışların çocukların dışa dönük problem davranışlarına sebep olabileceğini ifade etmiştir. Çalışır vd.(2011), annelerin tuvalet eğitimi sırasında kullandıkları cezalandırma yöntemlerinin, çocuklar üzerindeki izlerinin ömür boyu sürecek travmalara yol açabileceğini başarısız tuvalet eğitimi gelişme riskini artırabileceğini belirtmişlerdir. Eren ve Oğuz (2014) 'da yaptıkları çalışmada, tuvalet eğitiminde yanlış uygulamaların ve tehlikeli geleneksel yöntemlerin çocukların psikolojik ve fiziksel gelişimine zarar vereceği, tuvalet eğitim süresini uzatacağı ve enürezisin sekonder sebebi olabileceğini belirtmişlerdir.

Anjum vd. (2019), Pakistan'da yaptıkları çalışmada otoriter ebeveynlik tarzının dışa dönük saldırganlığı ve eğitim sırasında çatışmalar görülme sıklığını fazlaştıracaklarını tespit etmişlerdir. Koç vd. (2008) yaptığı çalışmada, ailenin eğitim düzeyi, gelir düzeyi, kır veya kent yaşamında olması, tuvalete ulaşım kolaylığı, sosyo-kültürel yapı, eğitimde kullanılan uygulamaların tuvalet eğitimini etkilediği tespit

etmişlerdir. Tuvalet eğitiminin kültürlere göre farklılık gösterdiğini, ebeveynlerin eğitim düzeyinin artmasıyla eğitime başlama yaşının arttığını, çocuk merkezli eğitim yaklaşımının benimsendiği ve eğitimin daha nitelikli olduğunu saptamışlardır. Gelir düzeyi düşük, eğitim düzeyi düşük olan ailelerde, annenin yaşı küçüldükçe, ailedeki çocuk sayısı arttıkça tuvalet eğitiminin daha erken dönemde başladığı ve tamamladığı, ilk çocuklarda eğitimin iki ay kadar daha uzun sürdüğü görülmüştür.

Tuvalet eğitimine başlamadan önce çocuk kadar eğitimi verecek kişinin (anne veya başkası) de hazır olması gerekir. Ebeveynlerin doğru tutum sergileyebilmeleri için doğru bilgi kaynaklarından faydalanmaları gerekir. Tuvalet eğitiminin bir süreç olduğu, bu süreçte kazaların ve beklenmedik şeylerin yaşanabileceği bilinmelidir (Köstekçi, 2019). Çocuğa duyarlı olan, dışkısını kaçırdığı zaman ceza vermeyen, dışkısını yapmasını kısa bir süre ertelemesine ve tuvalete gidip yapması için yüreklendiren bir anne tutumu, çocukta sağlıklı libido gelişimine destek olur. Bu kritik yaş döneminde, tuvalet eğitimi eğer katı bir tutumla uygulanırsa, destekten çok tehdit ile verilirse, o zaman bu dönemdeki dürtüler doyurulmayabilir. Tuvalet eğitimi sırasında yaşanan bu problemler anal sadistik döneme saplanma ve anal kişilik özellikleri oluşabilmektedir. Anal kişilik; aşırı titizlik, cimrilik, inatçılık, saldırganlık, aşırı düzenlilik, tutuculuk veya kararsızlık gibi özelliklerle kendini gösterebilmektedir (Özmert, 2006).

Son olarak, ebeveynin yanlış ve olumsuz tutumu çocuğun hayatında kalıcı izler oluşturur (Oğuz ve Eren, 2014) Tuvalet eğitiminde annenin sabırsız, sert, baskıcı, kısa sürede sonuç almak istediği durumlarda çocuk direnmeye ve anneye baş kaldırmaya başlayabilir. Annesinden olumsuz etkilenen çocuk, yetişkin olduğunda tuvalete gitme konusunda obsesif davranışlar yaşayabilmektedir. Tuvaleti gelmese bile sık sık tuvalete gidebilir veya kendini sıkıp tuvalete gitmeyi uzun bir dönem erteleyebilir. Evden çıkarken, dışarıda tuvalet bulamazsam ne yaparım gibi korkulara kapılıp evden çıkmak istememe gibi düşüncelere esir olabilir (Yörükoğlu, 2010). İçinde zorluklar olsa da, ebeveynler sabır ve kararlılıkla doğru tutum-davranışlarla eğitime devam ederlerse başarılı bir şekilde süreç tamamlanır (Cebeci, 2022).

2.11. Çocuk Gelişimcilerin Tuvalet Eğitimindeki Rolü

Sağlık çalışanları, ebeveynlerin tuvalet eğitimi sürecinde hatalarını önlemede çok önemli bir role sahiptir. Bu sebeple özellikle 0-6 yaş grubunda izlem, bakım ve gelişim takibinden sorumlu sağlık çalışanları ve özellikle çocuk gelişimciler çocukların yaş dönemlerine göre gelişimsel özelliklerinin, ailelerin eğitim ihtiyaçlarının farkında olmalıdırlar. Uzmanlar, 12-18 ay arası çocuğu olan ebeveynlerle çocuğun bireysel farklılıkları ve uygulamayı düşündükleri tuvalet eğitimi yaklaşımlarını tartışmalıdırlar. Çocuk 18. aya geldiğinde ise ebeveynlere, çocuğun tuvalet eğitimine hazır olduğunu gösteren işaretler ve eğitimi süreci ile ilgili eğitim, danışmanlık hizmeti vermelidirler (Çalışır vd., 2011).

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nicel araştırma yaklaşımlarından betimsel tarama modeliyle yapılmıştır. Betimsel çalışmalar, durumu olduğu gibi anlatmaya veya tanımlama amacı taşıyan farklılık veya ilişki ortaya çıkarmaya çalışmayan araştırmalardır (Erkuş, 2005). Bu sebeple herhangi istatistiksel bir hipotez kurulamaz. Toplanan veriler, istatistikler, frekans tabloları, çapraz tablolar, merkezi eğilim ölçüleri ve merkezi değişim ölçüleri olarak açıklanabilir. Bunlardan hangisinin kullanılacağına verilerin durumu ve dağılımına göre karar verilir (Büyüköztürk, 2002).

Tarama modeli; geniş gruplar üzerinde yürütülen, örneklemin bir olgu veya olay üzerindeki görüşlerinin tutumlarının alındığı ve bunların betimlendiği çalışmalardır. Araştırmacı ilgili konuyu ayrıntılı bir şekilde ele alır ve durum hakkında detaylı bilgiler verir (Tanrıöğren, 2014).

3.2.Araştırmanın Evreni

Araştırma evrenini Ankara Bilkent Şehir Hastanesi Çocuk Hastanesi Sosyal Pediatri Polikliniklerine Aralık 2022-Şubat 2023 tarihleri arasında başvuran 2-5 yaş arası çocukların anneleri oluşturmaktadır.

3.3.Araştırmanın Örneklemi

Aralık 2022-Şubat 2023 tarihleri arasında çalışmaya katılmayı kabul edenlerle hedeflenen evrenin tamamına ulaşılmıştır. Toplam 200 annenin katıldığı bu araştırmada, annelerin seçiminde kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Katılımcıların araştırmaya gönüllü bir şekilde katılması araştırmacı için önem oluşturmaktadır. Katılımcıya ne zaman isterse çalışmadan ayrılabilceği hürriyeti tanınmıştır.

Araştırmaya dahil olacak katılımcıların seçim gerekçesi: Engeli ve herhangi bir kronik hastalığı bulunmayan, tuvalet eğitimi almış 2-5 yaş arası sağlıklı çocukların anneleriyle bu çalışma yürütülmüştür. Anketi çeşitli sebeplerle (doktor sırası gelmesi, çocuğunun durmaması, annenin çalışmaya devam etmek istememesi vb.) yarım bırakan (n=8), tuvalet eğitimi başkası vermiş (n=0) ve çocuğunda engel veya kronik hastalık bulunan (n=3) annelerin cevapları analize dahil edilmemiştir. Sonuç olarak, 189 annenin verdiği cevaplar analize alınmıştır.

Tablo 1.1. Annelerin Sosyo-Demografik Özelliklerinin Dağılımı

Sosyo-Demografik Özellikler		
Anne Yaşı	n	%
18-24	8	4.2
25-31	108	56.3
32-38	56	29.7
39-45	15	8.9
46 ve üzeri	2	1.0
Anne Eğitim Düzeyi		
Okur yazar değil	3	1.6
İlkokul mezunu	1	.5
Ortaokul mezunu	14	7.3
Lise mezunu	46	25.5
Üniversite ve üstü	125	65.1
Anne Çalışma Durumu		
Çalışıyor	51	29.2
Çalışmıyor	134	70.8
Aile Gelir Durumu		
Gelir giderden az	25	13.0
Gelir gidere denk	130	69.3
Gelir giderden yüksek	34	17.7
Annenin Çocuklarının Sayısı		
1	60	31.8
2	90	46.9
3	32	17.7
4 ve fazlası	7	3.6
Çalışmaya Katılan Çocuğun Sırası		
1	110	57.9
2	49	26.0
3	20	10.9
4 ve fazlası	10	5.2
Toplam	189	100

Tablo 1.1.'de araştırmaya katılan annelerin sosyo-demografik özelliklerinin dağılımları incelendiğinde; annelerin büyük çoğunluğunu 25-31 yaş aralığında olan anneler oluşturmaktadır (%56.3, n=108)

Annelerin eğitim düzeyi, çalışma durumu ve gelir durumları incelendiğinde; %65.1 nin (n=125) üniversite ve lisansüstü eğitim seviyesine sahip olduğu, %70.8 nin (n=134) çalışmadığı ve %13.0'nün (n=25) gelir seviyesinin giderden düşük olduğu tespit edildi.

Annelerin neredeyse yarısının (%46.9, n=90) 2 tane çocuğa sahip olduğu görülürken, çalışmaya katılan ilgili çocuğun sırası bakımından incelendiğinde birinci çocuk için katılım durumu %57.8 (n=110) olarak bulunmuştur.

Tablo 1.2. Çocukların Sosyo-Demografik Özelliklerinin Dağılımı

Sosyo-Demografik Özellikler		
Çocuğun Yaşı	n	%
12-18 ay	5	2.6
19-25 ay	12	6.3
26-32 ay	20	10.9
33-39 ay	54	29.2
40-46 ay	98	51.0
Çocuğun Cinsiyeti		
Erkek	97	51.6
Kız	92	48.4
Çocuğun Tuvalet Eğitimi Aldığı Yaş		
12-18 ay	16	8.8
19-25 ay	52	27.6
26-32 ay	80	41.7
33-39 ay	39	20.3
40-46 ay	3	1.6
Toplam	189	100

Tablo 1.2.'de annelerin tuvalet eğitimi verdiği çocuğa ilişkin sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı gösterilmiştir. Çocukların yaş dağılımları 40-46 ay aralığına sahip %51.0 (n=98) ve %51.6'nın (n=97) erkek cinsiyette olup, çocuğun tuvalet eğitimine başlama yaşına bakıldığında 26-32 ay aralığında %41.7'lik (n=80) bir dağılım olduğu kaydedildi.

3.4. Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu (EK-1)” ve “Ebeveyn Bilgi ve Tutum Formu (EK-2)” formlar doğrultusunda veriler toplanmıştır. Kişisel Bilgi Formu; Anne ve Aile Özellikleri (9 soru), Çocuğa Ait Bilgiler (6 soru) olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Ebeveyn Bilgi ve Tutum Formu, Ebeveyn Bilgi (22 soru) ve Tutum (10 soru) olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Bu formlar Çocuk Gelişimci, Uzman Psikolog ve Çocuk Nöroloji doktoru olmak üzere farklı alan uzmanlarından görüş alınarak ve literatür taranarak hazırlanmıştır.

Form oluşturma aşamasında literatürden destek alınan kaynaklar şunlardır: Ünsal (2020), tarafından yazılmış “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Tuvalet Eğitimine İlişkin Annelerin Bilgi ve Uygulamalarının İncelenmesi” konulu yüksek lisans tezi, Cebeci (2022) tarafından yazılmış “Çocuğun Tuvalet Eğitimi Sürecinde Ebeveyn Tutumunun Etkisinin Belirlenmesi” konulu yüksek lisans tezi ve Cığır (2021) tarafından hazırlanmış “Tuvalet Eğitimi Bilgi Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi” ölçek çalışmasından faydalanılmıştır. Yukarıda belirtilen çalışmaların veri toplama araçlarında kullanılan ölçek ve formlarla bu çalışmada kullanılan formun maddeleri birebir aynı değildir. Birbirine benzeyen bazı maddeler bulunmaktadır. Örneğin: Madde 7'deki “Tuvalet Eğitimi Ne Kadar Sürdü?”, Madde 10'daki “Tuvalet Eğitiminde lazımlık kullandım.” gibi sorular benzerlik göstermektedir. Bu çalışmada tuvalet eğitimine ilişkin annenin bilgi ve tutumunu ölçmek için hazırlanan forma yukarıda bahsedilen süreç sonucunda son şekli verilmiştir

Araştırmacı tarafından hazırlanan veri toplama aracının geçerlilik ve güvenirliliği hakkında dikkat edilen bazı hususlar vardır. Geçerlik; veri toplama aracının ölçmek istenilen Őeyin doğru ölçmesidir. Kapsam geçerliliği yukarıdaki lcek, formlar ve uzman görüŐleriyle saęlanmıŐtır.

Araştırmacı tarafından hazırlanan araç bir lcek değil anket formu olduğundan güvenirlik hesaplamasının yapılması gerekmektedir. Hazırlanan veri toplama aracından hem ikili (evet, hayır cevaplarının verildiği), hem çoklu seçeneklerin sunulması sebebiyle bu konu araştırmanın sınırlılığı olarak kalmıŐtır.

3.5. Araştırmanın Etik Yönü

Bu araştırmanın Etik Kurul onayı Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Etik Kurulundan 1193 araştırma sıra no ve 10.11.2022-16 tarih ve karar no ile kabul alınmıştır (Ek-3). Araştırmanın yapılmasında etik ve yasal sorun olmaması amacıyla Ankara Valiliği İl Sağlık Müdürlüğü Eğitim ve Tescil Birimi tarafından ise 19.01.2023 tarih ve 4 sayılı toplantısında kabul edilmiştir (Ek-4). Çalışmanın uygulamasının Ankara Bilkent Şehir Hastanesi ocuk Hastanesi Sosyal Pediatri Polikliniklerinde yürütülebilmesi için hastaneden yazılı kurum izni alınmıştır (Ek-5). Araştırmanın yapılacağı polikliniklere ilgili doktorlara, ocuk geliŐimcilere çalışma hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmaya dahil olma kriterlerini karŐılayan annelere araştırmanın amacı, nasıl uygulanacağı, katılımcıların bilgilerinin mahremiyetinin sağlanacağı ve araştırma harici başka bir amaçla kullanılmayacağı konusunda bilgi verildi. Katılımcılara “Rıza Formu” imzalatılarak yazılı onamları alındı. (EK-6)

3.6. İstatistiksel Analiz

Araştırma sonunda veriler SPSS uygulaması aracılığıyla analiz edilmiştir. Bu noktada araştırmacı tarafından hazırlanan formdaki maddelerin yapısına dayanarak

betimsel analizler yapılmıştır. Frekanslar, yüzdeler ve standart sapmalar verilmiştir.

$P < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

Tuvalet eğitimi sonucunda verilen cevaplar Tek Örneklem Ki-Kare testiyle sınanmıştır.

4. BULGULAR

Araştırmaya katılıp, anketi tamamlayan n=189 anneye ait sosyo-demografik özelliklere ait tanımlayıcı istatistikler aşağıdaki tablolarda görüldüğü gibidir.

Tablo 1.3. *Annelerin Tuvalet Eğitimi Sürecin İlişkin Bilgilerinin Dağılımı*

Bilgi	N	%
Tuvalet Eğitimi Verirken Ödül Verilmeli midir?		
Evet	91	48.1
Hayır	98	51.9
Tuvalet Eğitimi Verirken Ceza Verilmeli midir?		
Evet	1	.5
Hayır	188	99.5
Tuvalet Eğitimi Verirken Alıştırma Külotu Kullanma Durumu		
Evet	65	34.4
Hayır	124	65.6
Tuvalet Eğitimi başlayınca bezi tamamen bıraktırdım.		
Evet	147	77.8
Hayır	42	22.2
Tuvalet Eğitimi verirken lazımlık kullandım.		
Evet	107	56.6
Hayır	82	43.4
Tuvalet Eğitimi verirken adaptör kullandım.		
Evet	60	31.7
Hayır	129	68.3
Tuvalet Eğitimi başlamak için mevsime göre tercih yaptınız mı?		
Evet	119	63
Hayır	70	37
Tuvalet Eğitimi verirken gece bezlemeye devam ettiniz mi?		
Evet	47	24.9
Hayır	142	75.1

Tablo 1.3.'de annelerin tuvalet eğitimi sürecindeki bilgileri kaydedilmiştir. Cevaplar incelendiğinde annelerin tuvalet eğitimi verirken ödül verilmeli midir sorusuna yarısı evet (%48.1, n=91) derken, ceza verilmeli midir sorusuna sadece 1 kişi (%0.5) evet demiştir. Annelerin %34.4'ü alıştırma külotu kullanmış (n=65) ve tuvalet eğitimi verirken bezi tamamen bırakanların oranı %77.8'i (n=147) bulmaktadır. Anneler tuvalet eğitimi verirken %56.6'sı (n= 107) lazımlık kullanmayı tercih

etmişken %31.7'si (n=60) adaptör kullanmıştır. Annelerin %63'ü (n=119) tuvalet eğitimi vermek için mevsime göre tercih yapmış, %24.9'u (n=47) tuvalet eğitimi verirken gece bezlemeye devam etmiş.

Tablo 1.4. *Tuvalet Eğitimi Sürecinde Yapılan Davranışların Dağılımı*

Tuvaletin gelip gelmediğini ne kadar zaman aralığında hatırlattınız?	n	%
1 saatten az sıklıklarla	83	43.8
1 saate bir	60	31.7
2 saate bir	25	13.2
Hatırlatmadım, çocuğum tuvaleti gelince bana söyledi.	21	11.1
Çocuğunuzu tuvalette ne kadar beklettiniz?		
3 dk ve daha az	48	25.5
3-5 dk	79	41.8
5-10 dk	29	15.3
Çocuk yapana kadar	29	15.3
10 dk'dan fazla	4	2.1
Toplam	189	100

Tablo 1.4..'de annelerin tuvalet eğitimi sürecinde yaptığı davranışlar değerlendirildiğinde; tuvaletin gelip gelmediğini çocuğuna 1 saatten daha az sıklıkla 43.9'unun (n=83) hatırlattığı ve %15.3'ün (n=29) çocuk yapana kadar tuvalette beklettiği görülmüştür.

Tablo 1.5. *Annelerin Tuvalet Eğitimi Sürecinde Zorlandıkları Alanların Dağılımı*

Tuvalet eğitimi verirken hangi zorluklarla karşılaştınız?	n	%
Altına Kaçırma	122	64.5
İdrardan/kakadan korkma	51	26.9
Kabızlık	22	11.6
Tuvaletini tutma/bırakmama	32	16.9
Diğer	60	31.7
Toplam	189	151.6*

*Çoklu yanıtlar tercih edilmiştir.

Tablo 1.5.'te annelerin tuvalet eğitimi sürecinde zorlandığı alanlara ilişkin dağılım durumu verilmiştir. Çocukların %64.5'i (n=122) altına kaçırma davranışı göstermiştir.

Tablo 1.6. *Annelerin Tuvalet Eğitimi Sürecinde Verdikleri Ödüllerin Dağılımı*

	n	%
Aferin dedim	118	29.1
Alkışladım	101	24.9
Öptüm	101	24.9
Başını okşadım	37	9.1
Minik hediyeler verdim	49	12.0
Toplam	189	100*

*Çoklu yanıtlar kabul edilmiştir.

Tablo 1.6.'da annelerin tuvalet eğitimi sürecinde verdikleri ödüllerin dağılım durumu verilmiştir. Annelerin %29.1'i (n=118) aferin dedim, %24.9'u (n=101) öpmüş ve %24.9'u (n=101) alkışladım şeklinde ifade etmiştir.

Tablo 1.7. *Annelerin Tuvalet Eğitimi Sürecinde Verdikleri Cezaların Frekans Dağılımı*

	n	%
Bağurdım	11	5.0
Tepki vermedim	77	34.8
Uzun süre tuvalette oturtma	9	4.1
Ceza vermedim	107	48.4
Diğer	17	7.7
Toplam	189	100*

*Çoklu yanıtlar kabul edilmiştir.

Tablo 1.7.'de annelerin tuvalet eğitimi sürecinde verdikleri cezaların dağılım durumu verilmiştir. Annelerin %5'i (n=11) bağurdım, %34.8'i (n=77) tepki vermedim ve %48.4'ü (n=107) ceza vermedim şeklinde ifade etmiştir.

Tablo 1.8. *Tuvalet Eğitime Verilen Aranın Dağılımı*

	1 ay		2 ay		3 ay		4 ay		5 ay ve daha fazla		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Evet	6	19.3	9	29.0	9	29.0	2	6.2	5	16.1	31	16.4
Hayır	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	158	83.5
Toplam	6	19.3	9	29.0	9	29.0	2	6.2	5	16.1	189	100

Tablo 1.8.'de tuvalet eğitime 31 anne (%16) ara verdiğini ifade ederken bu annelerin 9'u 2 ay, 9'u 3 ay ara vermiştir.

Tablo 1.9. *Annelerin Destek Aldıkları Kaynakların Dağılımı*

	n	%
Kıtap, Dergi	35	18.5
İnternet	66	34.9
Annem	52	27.5
Uzman meslek gruplarından destek	16	8.4
Diğer	35	18.5
Toplam	189	107.8*

*Çoklu yanıtlar tercih edilmiştir.

Tablo 1.9.'da annelerin tuvalet eğitimi verirken destek aldıkları kaynakların frekans tablosu verilmiştir ve annelerin %18.5'i kitap veya dergilerden destek almış (n=35), %34.9'ü internet üzerinden bilgi aldıklarını ifade etmiş (n=66), %27.5'i annesinden destek aldığını söylemiş (n=52), %8.4'ü uzman meslek gruplarından destek aldığını söylemiş (n=16) ve %18.5'i diğer destek kaynaklarından yararlandığını söylemiştir (n=35).

Tablo 1.10. Çocuklarının Hazırbulunuşluk Göstergelerinin Dağılımı

	N	%
Düzenli ve tahmin edilebilir bağırsak işlevlerine sahip olması	91	27.1
Yeterli dil gelişim düzeyine sahip olması	154	45.8
Yürüyebilmesi	54	16.1
Pantolonunu indirip, yukarı çekebilmesi	25	7.4
Yönlendirme ile poposunu temizleyip sifonu çekebilmesi	12	3.6
Toplam	189	100*

*Çoklu yanıtlar tercih edilmiştir.

Tablo 1.10.'da annelerin çocuklarının tuvalet eğitimi vermek için hazırbulunuşluk göstergelerine bakıldığında, çocukların düzenli ve tahmin edilebilir bağırsak işlevlerine sahip olması annelerin %27.1 'i (n=91), yeterli dil gelişim düzeyine sahip olması %45.8 'i (n=154), yürüyebilmesi %16.1 'i (n=54), pantolonunu indirip, yukarı çekebilmesi %7.4 'ü (n=25), yönlendirme ile poposunu temizleyip sifonu çekebilmesi %3.6 'i (n=12) olduğu bulunmuştur.

Tablo 2.1. Annenin Kaçınıcı Çocuğu olduğu ve Tutumlarının Ki-Kare Testi Tablosu

Tutumlar		Annenin Kaçınıcı Çocuğu								Toplam (n)
		1		2		3		>3		
		N	%	N	%	n	%	N	%	
Tuvalet eğitimi boyunca baskıcıydım	Hiçbir zaman	74	60.7	30	24.6	14	11.5	4	3.3	122
	Ara Sıra	34	61.8	12	21.8	3	5.5	6	10.9	55
	Sık Sık	1	16.7	3	50.0	2	33.3	0	0	6
	Çoğu Zaman	2	33.3	3	50.0	1	16.7	0	0	6
	Her zaman	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Toplam(n)	111	58.7	48	25.3	20	10.5	10	5.2	189
P	0.08									
Tuvalet eğitimi boyunca rahattım	Hiçbir zaman	8	61.5	3	23.1	2	15.4	0	0	13
	Ara Sıra	311	58.5	11	20.8	7	13.2	4	7.5	53
	Sık Sık	10	50.0	7	35.0	1	5.0	2	10.0	20
	Çoğu Zaman	32	57.1	17	30.4	6	10.7	1	1.8	56
	Her Zaman	30	63.8	10	21.3	4	8.5	3	6.4	47
	Toplam(n)	111	58.7	48	25.3	20	10.5	10	5.2	189
P	0.82									
Tuvalet eğitimi boyunca ısrarcıydım	Hiçbir zaman	34	57.6	17	28.8	5	8.5	3	5.1	59
	Ara Sıra	39	58.2	17	25.4	8	11.4	3	4.5	67
	Sık Sık	12	66.7	3	16.7	1	5.6	2	11.1	18
	Çoğu Zaman	17	68.0	5	20.0	2	8.0	1	4.0	25
	Her Zaman	9	45.0	6	30.0	4	20.0	1	5.0	20
	Toplam(n)	111	58.7	48	25.3	20	10.5	10	5.2	189
P	0.89									

Tablo 2.1.'de gözlenen sıklık değeri tuvalet eğitimi boyunca baskıcıydım ifadesi üzerinden tuvalet eğitimi boyunca anneler ilk çocuklarında daha az baskıcı olduklarını ifade etmişler ve çocuk sayısı arttıkça baskıcı olma oranının tablodaki yüzdelerine göre yükseldiği gözükmiştir. Bununla beraber Ki-Kare testi sonucuna göre $p=0.08 > 0.05$ olduğu için istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç çıkmamıştır.

Tablo 2.1.'de gözlenen sıklık değerleri tuvalet eğitimi boyunca rahattım ifadesi üzerinden tuvalet eğitimi boyunca annelerin çoğu rahat olduklarını ifade etmiş olmasına rağmen Ki-Kare testi sonucuna göre $p=0.82 > 0.05$ olduğu için tuvalet eğitimi boyunca rahatlık düzeyinin çocuk sayısı ile ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır.

Tablo 2.1.'de gözlenen sıklık değerleri tuvalet eğitimi boyunca ısrarcıydım ifadesi üzerinden tuvalet eğitimi boyunca ısrarcı olmak çocuk sayısı arttıkça yüzdeler olarak azalmış gözüksede Ki-Kare testi sonucuna göre $p=0.89 > 0.05$ olduğu istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır.

Tablo 2.2. Annenin Yaşı ve Tutumları arasındaki Ki-Kare Testi Tablosu

Tutumlar		Annenin Yaşı										To pla m(n)
		18-24		25-31		32-38		39-45		>45		
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Tuvalet eğitimi boyunca baskıcıy dım	Hiçbir zaman	6	5.2	65	69. 1	38	35. 5	11	11. 0	2	1.3	12 2
	Ara Sıra	2	2.3	36	31. 1	12	16. 0	5	4.9	0	0	55
	Sık Sık	0	0	2	3.4	4	1.7	0	0	0	0	6
	Çoğu Zama n	0	0	4	3.4	1	1.7	1	0.5	0	0	6
	Her Zama n	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
p	0.71											
Tuvalet eğitimi boyunca rahattı m	Hiçbir zaman	0	0	7	7.4	3	3.8	3	1.2	0	0	13
	Ara Sıra	1	2.2	30	30. 0	17	15. 4	5	4.8	0	0	53
	Sık Sık	0	0	12	11. 3	5	5.8	3	1.8	0	0	20
	Çoğu Zama n	0	0	38	31. 7	15	16. 3	2	5.0	1	0.6	56
	Her Zama n	7	2.0	20	26. 6	15	13. 7	4	4.2	1	0.5	47
p	0.03											
Tuvalet eğitimi boyunca ısrarcıy dım	Hiçbir zaman	3	2.5	27	33. 4	23	17. 2	6	5.3	0	0	59
	Ara Sıra	3	2.8	41	37. 9	18	19. 5	3	6.0	2	0.7	67
	Sık Sık	0	0	10	10. 2	5	5.2	3	1.6	0	0	18
	Çoğu Zama n	0	1.1	16	14. 2	4	7.3	5	2.2	0	0.3	25
	Her Zama n	2	0.8	13	11. 3	5	5.8	0	0	0	0	20
	Topla m (n)	8	4.2	107	56. 6	55	29. 1	17	8.9	2	1.0	18 9
p	0.18											

Tablo 2.2.'de gözlenen sıklık değerleri tuvalet eğitimi boyunca ısrarcıydım ifadesi üzerinden tuvalet eğitimi boyunca ısrarcı olmak annenin yaşıyla karşılaştırılmıştır, $p=0.71 > 0.05$ sonuç istatistiksel anlamlı değildir.

Tablo 2.2.'de gözlenen sıklık değerleri tuvalet eğitimi boyunca rahattım ifadesi üzerinden annenin yaşıyla karşılaştırılmıştır, $p=0.03 < 0.05$ olduğu için tuvalet eğitimi boyunca rahatlık düzeyinin annenin yaşı ile ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır.

Tablo 2.2.'de gözlenen sıklık değerleri tuvalet eğitimi boyunca ısrarcıydım ifadesi üzerinden tuvalet eğitimi boyunca ısrarcı olmak annenin yaşıyla karşılaştırılmıştır, $p=0.18 > 0.05$ sonuç istatistiksel anlamlı değildir.

Tablo 2.3. Çocuğun Doğum Sırası ve Annenin Yaşının Tuvalet Eğitimi Süresi ile karşılaştırılması Kİ-Kare Tablosu

	Doğum Sırası									Annenin Yaşı							
	1		2		3		>3		T	18-24		25-31		32-38		>38	
	n	%	n	%	N	%	n	%	n	n	%	N	%	n	%	n	%
1 hafta	39	57.4	19	27.9	6	8.8	4	5.9	68	3	4.4	38	55.9	21	30.9	6	8.8
2 hafta	24	52.2	10	21.7	7	15.2	5	10.9	46	3	6.5	25	54.3	13	28.3	5	10.9
1 ay	22	59.2	12	32.4	3	8.1	0	0	37	0	0	22	59.5	12	32.4	3	8.1
2 ay	10	71.4	2	14.3	2	14.3	0	0	14	1	7.1	7	50.0	5	35.7	1	7.1
>3 ay	16	66.7	5	20.8	2	8.3	1	4.2	24	1	4.2	15	62.5	4	16.7	4	16.7
T	111		48		20		10		189	8		107		55		19	
p	0.601									0.833							

Tablo 2.3.'de annenin çocuk sayısı ve tuvalet eğitimi bitiş süresi karşılaştırıldığında genel olarak 1-2 haftada tuvalet eğitiminin tamamlandığı görülmektedir. Aynı zamanda çocuk sayısı arttıkça tuvalet eğitimi süresinin daha uzun sürdüğü söylenebilir. Bununla beraber Ki-Kare testi sonucuna göre $p=0.601 > 0.05$ olduğu için istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç çıkmamıştır.

Tablo 2.3.'de gruplar arası homojenlik rastlanmadığından dolayı 25-31 yaş aralığındaki annelerin dağılımının fazla olduğu görülmektedir. Buna göre 25-31 yaş aralığındaki anneler tuvalet eğitimi sürecini ilk haftalarda tamamladığı yüzdeler olarak daha fazla olduğu görülmektedir. Ki-Kare testi sonucuna göre $p=0.833 > 0.05$ olduğu için istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç çıkmamıştır.

Tablo 2.4. Annenin Eğitim Düzeyi ile Tuvalet Eğitimi Bitiş Süresinin ve Tuvalet Eğitimi Verildiği Yaşın Karşılaştırılması KI-Kare Tablosu

Tuvalet Eğitimi Bitiş Süreci	Annenin Eğitim Düzeyi										Toplam
	Okur yazar değil		İlkokul Mezunu		Ortaokul Mezunu		Lise Mezunu		Üniversite ve üstü		
	N	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
1 hafta	0	0	0	0	2	2.9	1	26.	48	70.	68
2 hafta	0	0	1	2.2	4	8.7	1	28.	28	60.	46
1 ay	1	2.7	0	0	5	13.	5	13.	26	70.	37
2 ay	1	7.1	0	0	1	7.1	3	21.	9	64.	14
3 ay ve daha fazla	1	4.2	0	0	2	8.3	9	37.	12	50.	24
Toplam(n)	3	1.5	1	0.5	14	7.4	4	25.	123	65.	189
p	0.32										
Tuvalet Eğitimi Verildiği Yaş											
12-18 ay	0	0	1	5.8	6	35.	4	23.	6	35.	17
19-25 ay	2	3.7	0	0	4	7.5	1	28.	32	60.	53
26-32 ay	0	0	0	0	2	2.5	1	23.	58	74.	78

Tablo 2.4. (Devamı)

33-39 ay	1	2.6 3	0	0	0	0	1 1	28. 9	26	68. 4	38
40-46 ay	0	0	0	0	2	66. 6	0	0	1	33. 3	3
Toplam(n)	3	1.5	1	0.5	14	7.4	4 8	25. 3	123	65. 0	189
p	0.01										

Tablo 2.4.'de annenin eğitim düzeyi ve tuvalet eğitimi bitiş süresi karşılaştırıldığında annenin eğitim düzeyinin farklılaşması tuvalet eğitimi sürecine herhangi bir etkisi olmadığı yorumu yapılabilir. Bununla beraber Ki-Kare testi sonucuna göre $p=0.32 > 0.05$ olduğu için istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç çıkmamıştır.

Tablo 2.4.'de annenin eğitim düzeyi ve tuvalet eğitimi verilen yaş karşılaştırıldığında annenin eğitim düzeyinin farklılaşması tuvalet eğitimi sürecine etki ettiği görülmektedir, $p=0.01 < 0.05$ olduğu için istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç çıkmıştır.

Tablo 2.5. Ailenin Gelir Düzeyi ile Tuvalet Eğitimi Bitiş Süresinin Karşılaştırılması
Kİ-Kare Tablosu

	Tuvalet eğitimi süreciniz ne kadar zaman sürdü?										Tuvalet Eğitimi Verilen Yaş										Toplam
	1 hafta		2 hafta		1 Ay		2 ay		3 ay ve fazlası		12-18 ay		19-25 ay		26-32 ay		33-39 ay		40-46 ay		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Gelir <Gider	5	20	1	4	9	3	4	1	6	2	5	2	7	2	8	32	3	1	2	8	25
Gelir =Gider	48	36	4	3	2	1	7	5	1	1	8	6	3	2	5	43	28	2	1	0	13
Gelir >Gider	15	45	4	1	7	2	3	9	4	1	4	1	9	2	1	3	7	2	0	0	33
Toplam (n)	68	35	46	24	31	17	14	7	2	1	17	8	5	2	7	41	38	2	3	1	189
p	0.04										0.07										

Tablo 2.5.'de ailenin gelir düzeyi ve tuvalet eğitimi bitiş süresi karşılaştırıldığında gelir düzeyinin değişmesi tuvalet eğitimi süresi arasında değişkenlik gösterdiği tablo değerlerine göre söylenebilir, örneğin gelir gidere denk anne sayısının 2 aya kadar tuvalet eğitimi veriş süresi azalırken 3 ayda tuvalet eğitimi veren annelerinin sayısının arttığı gözlenmiştir, $p=0.04 < 0.05$ olduğu için istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç çıkmıştır.

Tablo 2.5.'de ailenin gelir düzeyi ve tuvalet eğitimine başlama zamanı karşılaştırıldığında gelir düzeyinin değişmesiyle tuvalet eğitimine başlama zamanı için gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı Ki-Kare testi sonucuna göre $p=0.07 > 0.05$ olarak saptanmıştır.

Tablo 2.6. Annenin Çalışma Durumu ile Tuvalet Eğitimi Bitiş Süresinin ve Tuvalet Eğitimi Verildiği Yaşın Karşılaştırılmasının Kİ-Kare Tablosu

		Çalışıyor		Çalışmıyor		P
		n	%	n	%	
Tuvalet Eğitimi Bitiş Süresi	1 hafta	19	34.5	49	36.6	0.98
	2 hafta	14	25.5	32	23.9	
	1 ay	10	18.2	27	20.1	
	2 ay	4	7.3	10	7.5	
	3 ay ve daha fazla	8	14.5	16	11.9	
	Toplam(n)	55	29.1	134	70.8	
Tuvalet Eğitimi Verildiği Yaş	12-18	3	5.5	14	10.4	0.55
	19-25	15	27.3	38	28.4	
	26-32	26	47.3	52	38.8	
	33-39	11	20.0	27	20.1	
	40-46	0	0	3	2.2	
	Toplam(n)	55	29.1	134	70.8	

Tablo 2.6.'da annenin çalışma durumunun çocuğun tuvalet eğitimine başlama yaşı üzerinde bir etkisi olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$). Buna ek olarak; her iki kategorideki annelerin 26-32. ayda %41.6'sının ($n=78$) tuvalet eğitimi verdiği görülmektedir.

5. TARTIŞMA

Tuvalet eğitimi, annenin veya bakım verenin gözetimi ve rehberliğiyle ilerleyen bir süreçtir. Çalışmada; tuvalet eğitim sürecine annenin tutumunun, demografik özelliklerinin, ailenin yaşam biçiminin ne kadar etkisi olduğu araştırılmıştır.

Ankara Bilkent Şehir Hastanesi Çocuk Hastanesi Sosyal Pediatri Polikliniği'nde yapılan bu araştırmaya 200 anne katılmış, 189'u analize dahil edilmiştir. Bu annelerin tuvalet eğitimine ilişkin bilgi ve tutumları anketler aracılığıyla saptanmış, analiz edilmiş ve elde edilen veriler literatür ile tartışılmıştır.

Bu çalışmada tuvalet eğitimine başlama yaşının büyük çoğunluğunun 19-25 ay aralığında (%27,6), 26-32 ay aralığında (%41,7) ve 33-39 ay aralığında (%20,3) olduğu bulunmuştur. Literatür incelendiğinde araştırma sonucumuza uyumlu sonuçlar çıkmıştır. Amerikan Pediatri Akademisi tarafından çocukların tuvalet eğitimine başlama yaşı olarak 18. Ayın tamamlanmış olması hatta 24-36 ay aralığında olmasının daha uygun olduğu literatüre eklenmiştir (Gorski, 1999). Polat (2019), yaptığı çalışmada 22,78±7,20 ay arasında olduğunu belirtmiştir, Özkul (2017) da 2-2,5 yaş arası olduğunu belirtmiştir, Çalışır vd. (2011), 18-23 ay (%33,1), 24-29 ay (%40,1) ve 30 ay ve üzeri (%17,8), Ünsal (2020) da 19-24 ay (%8) ve 25-30 ay (%58,5) olarak belirtirken, Koç vd. (2008), 18 aydan önce (%40,7), 24 aydan sonra (%24,7) olarak belirlemiştir.

Tarihsel süreç incelendiğinde son yıllarda tek kullanımlık bebek bezlerinin yaygınlaşmasıyla tuvalet eğitimine başlama zamanı 18. aydan sonraya kaldığı görülmektedir. Bununla beraber tuvalet eğitimine dair yeni taktikler anneler tarafından kazanılmakta ve bunlar ailenin sosyodemografik özelliklerine göre değişkenlik göstermektedir (Tarhan vd., 2015).

Araştırmamızda, annelerin %56'sının tuvalet eğitimi sürecinde lazımlık kullandığı gözlemlenmiştir (Bkz. Tablo 2.1.). Cebeci'nin (2022) yapmış olduğu araştırmada da annelerin %63'ünün tuvalet eğitimi sırasında lazımlık tercih ettiği görülmektedir. Özkul (2017) ve Bolat (2015)'in, araştırmalarında da annelerin tuvalet eğitimi uygulamasında lazımlık kullandığı sonucu ortaya çıkmıştır. Anneler lazımlık kullanmayı; kolay taşınabilir olması, kazaları engelleyebilmesi ve evdeki tuvaletten çocukların korkması nedenleriyle tercih etmektedirler (Aktosun, 2014). Çalışmamızın sonucu literatür araştırmalarıyla eşleşmektedir.

Çalışmamızda; %64,5 oranında altına kaçırma davranışı, idrardan veya kakadan korkma %26,9, kabızlık %11,6, tuvaletini tutma veya bırakmama %31,7 oranında anneler tarafından ifade edilmiştir (Bkz. Tablo 2.3.). Çalışır vd. (2011)'in çalışmasında annelerin %35,2'si eğitimin uzun sürdüğünü, %34,2'si çocuğun inatlaştığını ve %3,1'i kakasından korktuğunu söylemişlerdir. Çalışmada çocukların %7,6'sının gündüz, % 24,6'sının ise gece altını ıslattığını belirtilmiştir. Aynı araştırmada tuvalet eğitimi verirken bezlenmeye devam eden çocukların bezlenmeyen çocuklardan beş kat daha fazla idrar kaçırdığı bulunmuştur. Bez kullanan çocukların tuvalet eğitiminde daha az başarılı olmasının sebebi, bez kullanırken istemli idrara çıkma kontrolünün zor olması ve mevcut alışkanlıklarını rahatlıkla devam edebileceğini düşünmesi olarak yorumlanabilir.

Çalışmada annelerin neredeyse yarısı (%48,1) tuvalet eğitimi süreci boyunca ödül verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Tuvalet eğitimi verirken ceza verilmesi gerektiğine dair soruya sadece 1 kişi (%0,5) evet demiştir. Çocuk gelişimci olan araştırmacı tarafından anket yoluyla yapılan bu soruya ceza verilmelidir cevabı vermenin anneler için zor olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple ceza vermiş olsa bile ankette evet seçeneğini işaretlemeyen anneler olma ihtimali vardır. Çalışmamızda annelere hangi ceza yöntemleri kullandığı sorulduğunda yanıt olarak bağırdım %5 (n=11), tepki vermedim %34,8 (n=77), ceza vermedim %48,4 (n=107), uzun süre tuvalette oturttum %4,1 (n=9) ve diğer ceza yöntemlerini annelerin %7,7'si (n=17) kullandığını ifade etmiştir. Polat'ın (2019) yaptığı araştırmada annelerin %59,3'ü çocuğun tuvalet eğitiminde cezaya başvurduklarını söylemiştir. Annelerin en sık kullandığı ceza yöntemi olarak hafif fiziksel şiddet uygulama (%10,8), yapıncaya kadar tuvalette bekletmek (%12,7), korkutmak

(%13,7) ve azarlamak (% 22,1) olduğu bulunmuştur. Aynı çalışmada annelerin “çocuğun poposunu yakma veya iğne batırma, erkek cinsiyette olan çocukların dış genital organına şişe bağlama vb.” gibi tuvalet eğitime ilişkin hatalı kültürel inanç ve davranışlar sergiledikleri dair veriler elde edilmiştir. Dut’un (2013), araştırmasında “Altını bir daha ıslatırsan seni yakarım, döverim.” lazımlığa oturtulan çocuğa ”Yapana kadar buradan kalkmak yok.” gibi yanlış cümleler kurulduğu tespit edilmiştir. Çalışır vd. (2011), yaptıkları çalışmada eğitim sırasında ceza yöntemi uygulamanın çocukların gündüz alt ıslatma olasılığını arttırdığını tespit etmişlerdir. Enürezis sıklığının 5-6 yaşlarındaki çocuklar için %15 civarında olduğu, bu durumun da sekonder nedeninin annenin tuvalet eğitimi sırasında aşırı titiz ve baskıcı bir tutum sergilemesinden kaynaklandığı belirtilmektedir.

Çalışmamızda annelerin kullandığı ödül yöntemleri; aferin demek, alkışlamak, öpmek, başını okşamak ve minik hediyeler vermek olarak kaydedilmiştir. Katılımcıların cezadan daha çok ödül yöntemlerini tercih ettiği bulunmuştur (Bkz. Tablo 2.4.). Annelerin %48,4’ü tuvalet eğitimi süreci boyunca çocuğuna hiç ceza vermediğini ifade etmiştir (Bkz. Tablo 2.5.). Cebeci’nin (2022) araştırmasında annelerin sakin ve sabırlı bir tavır sergiledikleri bulunmuş ve ödül olarak çocukların tebrik edilmesi, alkışlanması en çok kullanılmıştır. Buna karşı olarak Polat (2019), çalışmasında tuvalet eğitimi verirken cezanın ödülde daha fazla tercih edildiğini bulmuştur. Polat’ın bulmuş olduğu sonuçla çalışmamız arasındaki fark bölgesel ve kültürel farklardan kaynaklanıyor olabilir. Literatürde çocuğun tuvalette dışkılaması veya idrarını yapması durumunda maddi veya manevi ödüller verilmesi çocuğun tuvalete alışmasını kolaylaştırarak olumlu kişilik gelişimine olanak sağlamaktadır. Cezanın çocuklarda olumsuz kişilik gelişimine neden olduğu gösterilmiştir (Yavuzer).

Çalışmamızda annelerin %16’sı tuvalet eğitime ara vermiştir (Bkz. Tablo 3.1.) Özkul’un (2017) araştırmasında bu rakam %10,6’dır. Önen vd. (2012) yaptığı çalışmada bu oran %25,4’tür. Erteleme nedenleri olarak taşınma (%8,4) veya yeni bir bebeğin doğması (%8,4) olduğu belirtilmiştir. Çocuğun günlük yaşamı bozulduğunda veya direnç gösterdiğinde; çocuğu zorlamadan kararına saygı

göstererek ve eğitimi belli bir zaman erteleyerek tuvalet eğitimi sürecinin olumsuz etkilenmesinin önüne geçilebilir (Köse, 2021).

Araştırmaya katılan annelerin destek aldıkları kaynaklar (Bkz. Tablo 4.1.) incelendiğinde; %18,5'i kitap veya dergilerden destek almış, %32,4'ü internet üzerinden bilgi aldıklarını ifade etmiş, %27,5'i annesinden destek aldığını söylemiş, %8,4'ü uzman meslek gruplarından destek aldığını söylemiş ve %18,5'i diğer destek kaynaklarından yararlandığını söylemiştir. Saygılı (2007); ebeveynlerin çocuğunun tuvalet eğitimine hazır olduğuna dair işaretleri fark edebilmesi için tuvalet eğitimi sırasında bilgi ve desteğe ihtiyaç duyduğunu, bilgi ve destek eksikliğinin tuvalet eğitimi sırasında stresi artırdığını belirtmiştir. Ünsal'ın (2020) yaptığı çalışmada uzman tavsiyesiyle tuvalet eğitimine başlayan annelerin oranı (%1), eski deneyimler ve çevre etkisi (%8) olarak belirtilmiştir. Boyraz vd. (2018), annelerin %15,9 oranında tuvalet eğitimiyle ilgili tıbbi tavsiye aldığını belirtmiştir. Çalışmamızda annelerin yalnızca %8'inin uzmanlardan destek almış olması çocuk gelişimcilerin tuvalet eğitimi sürecindeki annelere daha çok destek olması gerektiğini düşündürmüştür. Bu nedenle sağlık kurum ve kuruluşlarında çocuk gelişimcilerin sayılarının artırılması gerektiği, aile eğitimlerinin ve takiplerinin düzenli bir şekilde yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Çalışmamızda çocukların tuvalet eğitimine hazır olduklarını gösteren işaretler sorgulandığında; anneler tarafından çocukların düzenli ve tahmin edilebilir bağırsak işlevlerine sahip olması %27,1 , yeterli dil gelişim düzeyine sahip olması %45,8, yürüyebilmesi %16,1, pantolonunu indirip, yukarı çekebilmesi %7,4, yönlendirme ile poposunu temizleyip sifonu çekebilmesi %3,6 olarak belirtilmiştir. Özkul'un (2017) araştırmasında; çocukların yarısından fazlasının 2 yaşına geldiklerinde külotlarını indirebildiği, tuvaletinin geldiği söylediği, kendi kendine tuvalete gidebildiği ve tuvalete oturabildiği bulunmuş, 4 yaşından sonra tuvalet temizliğini kendi kendine yapabildiğini belirtilmiştir. Cebeci'nin (2022) yaptığı çalışmada annelerin %49'u çocuğuna tuvalet eğitimi vermek için ipuçlarını şöyle sıraladı; kirli bezden rahatsızlık duyması ve bezin değiştirilmesi için istekli olması olarak yer almıştır. Ünsal (2020) tarafından yapılan çalışmada çocuğun tuvalet eğitimine hazır olduğunun belirtileri; bez bağlanmasını

istememesi, tuvalete kendisinin gitmek istemesi, bezinin uzun süre kuru kalması, tuvaleti gelince gizlenmesi olarak bulunmuştur. Köse'nin (2021) çalışmasındaki bir başka bulgu da konuşma gecikmesi olan çocuklarda tuvalet eğitimi reddinin daha yüksek olmasıdır. Literatürü incelediğimizde çalışma grubundaki anneler çocuklarının tuvalet eğitimine hazır olup olmadığını gelişimsel olarak doğru yorumlamışlardır.

Çalışmamızda çocuğun doğum sırası ile annenin baskıcı-rahat veya ısrarcı tutum sergilemesi üzerinde etkisi olduğu bulunmamıştır (Bkz. Tablo 2.1.). Çalışmamızda, annenin yaşı ile tuvalet eğitimi sürecinde baskıcı olmak ($p=0,71$), rahat olmak ($p=0,03$) ve ısrarcı olmak ($p=0,18$) durumları ile karşılaştırıldığında annenin yaşı ile rahat olmak arasında anlamlı bir fark bulunmuş ve bununla beraber annenin yaşı ile tuvalet eğitimi boyunca baskıcı olmak ve ısrarcı olmak arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (Bkz. Tablo 2.2.). Cebeci'nin (2022) 200 annenin katılımıyla yapmış olduğu araştırmada annenin yaşının tuvalet eğitimi süresinde etkili olduğu bulunmuştur. Yaşı 16-19 aralığında olanların annelerin yaşı 31'den fazla olan annelere kıyasla tuvalet eğitimi sürecini anlamlı farkla daha uzun süre yaşadığı sonucuna varılmıştır ($p < 0,05$). Aynı araştırmada tuvalet eğitimi süresi ile ebeveyn tutumu arasında ilişki saptanmamıştır. Bu sonuç bizim araştırmamızla uyusmaktadır. Bununla beraber tuvalet eğitim süresi ve ebeveyn tutumu arasındaki ilişkiyi inceleyen başka bir araştırma olmadığı için alanda bu tarz araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Çalışmamızda tuvalet eğitimini tamamlama süresiyle; annenin eğitim düzeyi ($p=0,32$), annenin yaşı ($p=0,83$) ve annenin sahip olduğu çocuk sayısı ($p=0,60$), arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. (Bkz. Tablo 2.3. ve Bkz. Tablo 2.4.) Fark saptanmaması grupların homojen dağılmamasından kaynaklanıyor olabileceği gibi, annelerin %65,1'nin üniversite ve üzerinde bir eğitim seviyesine sahip olması ve orta -üst gelir grubundan aileler olmalarından da kaynaklanıyor olabileceğini düşündürmektedir (Bkz. Tablo 1.1.). Polat (2019) tarafından yapılan çalışmada çalışan anneler, gelir düzeyi yüksek ailelerde ve annenin eğitim düzeyi arttıkça tuvalet eğitimine başlama yaşının arttığı tespit edilmiştir.

Çalışmamızda tuvalet eğitime başlama yaşı ile annenin eğitim düzeyi ($p=0,01$, Bkz. Tablo 2.4.) ve tuvalet eğitimi bitiş süreci ailenin gelir düzeyi ($p=0,4$) arasında anlamlı bir ilişki saptandı (Bkz. Tablo 2.5.). Özkul'un (2017) 387 annenin katılımıyla yapmış olduğu çalışmada çocukların idrar kontrolü kazanma yaşlarına göre tuvalet eğitiminden sorumlu bireyin kim olduğu ($p=0,26 > 0,05$) ve eğitim düzeyi ($p=0,32 > 0,05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Çalışmamızda eğitime başlama yaşı ile ailenin gelir düzeyi arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (Bkz. Tablo 2.5.). Literatüre baktığımızda Önen (2012)'in çalışmasında eğitime başlama yaşı ile gelir düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bununla birlikte aynı çalışmada, 12. aya gelmeden tuvalet eğitime başlayanların yüzde 80'inin aylık geliri açlık sınırının altındadır. Geliri yeterli olan ailelerde 1 yaş altı çocukların tuvalet eğitime başlatılmadığı saptanmıştır. Bunun nedeni ailelerin sosyoekonomik düzeylerinin düşük olması nedeniyle daha az bebek bezi kullanmak istemeleri olarak belirtilmiştir. Mota vd. (2008) yaptığı bir araştırmada yoksul annelerin tuvalet eğitime diğer annelerden daha erken zamanda başladığı görülmüştür. Bu araştırma sonucu, örneklemdeki ailelerin orta-üst gelir grubunda olmasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Çalışmamızda annenin çalışıp/çalışmama durumunun tuvalet eğitiminin süresi ve eğitime başlama yaşı üzerine herhangi bir etkisi olmadığı görülmüştür (sırasıyla $p=0,98$, $p=0,55$) Buna ek olarak, her iki kategorideki annelerin 26-32. ayda %41,6'sının tuvalet eğitimi verdiği söylenebilir (Bkz. Tablo 2.6.). Özkul'un (2017) yaptığı çalışmada tuvalet eğitimi veren kişinin çalışma ($p=0,01$) ve deneyim durumu ($p=0,01$) ile çocuğun idrar kontrolü kazanması arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Çalışmadaki bu fark çalışan kişilerin idrar kontrolü kazandırmak için daha geç yaşları tercih etmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu çalışmadaki sonuca benzer olarak literatürde; Tarhan vd. (2015), yaptıkları çalışmada annenin çalışma durumunun, Örün vd. (2017) yaptıkları çalışmada ilk çocuk olma ve annenin çalışma durumunun tuvalet eğitime başlama yaşına anlamlı bir etkisi olmadığını bulmuşlardır. Literatüre göre araştırma sonucumuz uyumlu çıkmıştır.

Çalışmamızın bazı kısıtlılıkları bulunmaktadır. Bunlar; örneklem grubunun demografik özellikleri nedeniyle tüm annelere temsil etmemesi, elde edilen bilgilerin doğruluğunun annelerin beyanı ile sınırlı olması olarak sıralanabilir. Sınırlılıklarına rağmen yapılan araştırma, tuvalet eğitiminde ebeveyn tutumunun çocuğun tuvalet eğitimini kazanmasındaki etkisi bakımından önemlidir. Çalışmamız tuvalet eğitim sürecinde çocuk gelişim uzmanlarının yerine dikkat çekmesi açısından önemlidir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmaya katılan annelerin; % 56,3'ünün yaşı 25-31 yaş arasındadır, %65,1 inin üniversite ve lisansüstü eğitim seviyesine sahip olduğu, %70.8 inin çalışmadığı ve %69,3'ünün gelirinin gidere denk olduğu görülmüştür. Annelerin %46'sının 2 çocuk sahibi olduğu ve %57'sinin araştırmaya ilk çocukları için katıldıkları bulunmuştur.

Araştırmaya katılan annelerin çocuklarının %51'i 40-46 ay aralığında ve %51,6'sının cinsiyetinin erkek olduğu, çocukların %41,7'sinin 26-32 ay aralığında tuvalet eğitimi aldığı kaydedildi. Çocukların büyük çoğunluğunun (%69,3) kendi evinde ve annesi tarafından bakım aldığı bulundu.

Annelerin neredeyse yarısı ödül verilmelidir (%48,1) derken ceza verilmelidir sorusuna sadece 1 kişi (%0,5) evet demiştir. Annelerin %34,4'ü alıştırma kütötu kullanmış ve tuvalet eğitimi verirken bezi tamamen bırakanların oranı %77,8'i bulmaktadır. %56,6'sı lazımlık kullanmayı tercih etmişken, %31,7'si adaptör kullanmıştır. %63'ü tuvalet eğitimi vermek için mevsime göre tercih yapmış ve %24,9'u çocukları gece bezlemiştir.

Annelerin tuvaletin gelip gelmediğini çocuğuna 1 saatten daha az sıklıkla %43,9'unun hatırlattığı %15,3'ün çocuk yapana kadar tuvalette beklettiği ve çocukların %64,5'i altına kaçıрма durumu yaşarken %26,9'sının idrardan veya kakadan korku duyduğu anneler tarafından tuvalet eğitimi boyunca zorlandığı alanlar olarak ifade edilmiştir.

Annelerin %16,4'ü tuvalet eğitime ara verdiğini ifade ederken bu annelerin 9'u 2 ay, 9'u 3 ay vermiştir ve %34,9'u internetten destek aldığını bildirmiştir. Çocukların tuvalet eğitime hazır olduğunun göstergelerden düzenli ve tahmin

edilebilir bağırsak işlevlerine sahip olması annelerin %27,1 'i, yeterli dil gelişim düzeyine sahip olması %45,8 'i tarafından uygun olduğu söylenmiştir.

Annelerin %29,1'i ödül olarak aferin demiştir, annelerin yarısı (%48,4) hiç ceza vermedim demiştir ve %4,1'i uzun süre tuvalette oturarak ceza vermiştir.

Tuvalet eğitimi vermek için hazırbulunuşluluk göstergelerine bakıldığında, çocukların düzenli ve tahmin edilebilir bağırsak işlevlerine sahip olması annelerin %27,1 'i, yeterli dil gelişim düzeyine sahip olması %45,8 'i olarak bulunmuştur.

Çalışmamızda, annenin tuvalet eğitiminde kaçınıcı çocuğu olduğunun sıralaması ile tuvalet eğitimi sürecinde baskıcı olmak ($p=0,08$), rahat olmak ($p=0,82$) ve ısrarcı olmak ($p=0,89$) durumları ile karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Çalışmamızda, annenin yaşı ile tuvalet eğitimi sürecinde baskıcı olmak ($p=0,71$), rahat olmak ($p=0,03$) ve ısrarcı olmak ($p=0,18$) durumları ile karşılaştırıldığında annenin yaşı ile rahat olmak arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ve annenin yaşı ile tuvalet eğitimi boyunca baskıcı olmak ve ısrarcı olmak arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Tuvalet eğitimine başlama yaşı ile ailenin gelir düzeyi arasında anlamlı bir fark bulunamadı. Tuvalet eğitimine başlama yaşı ile annenin eğitim durumu ($p=0,01$) arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Çalışmamızda tuvalet eğitimini tamamlama süresiyle; annenin eğitim düzeyi ($p=0,32$), annenin yaşı ($p=0,83$) ve annenin sahip olduğu çocuk sayısı ($p=0,60$), arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Çalışmamızda annenin çalışmasının veya çalışmamasının tuvalet eğitimi sürecine ($p=0,98$) ve eğitime başlamak için çocuğun yaşıyla ($p=0,55$) arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Yaptığımız araştırmanın sonucunda:

Tuvalet eğitimi sürecine girmeden önce annelere çocuk gelişimciler tarafından eğitim, seminer veya konferans verilmelidir. Çocuk gelişimciler, diğer meslek gruplarıyla multidisipliner bir çalışma planı hazırlamalıdır. Çocuk gelişimciler tuvalet eğitimi sürecinde anneye yönelik adım adım yapması gerekenleri ve

karşılaşabileceği olumsuzlukları aktarmalı ve sorunlarla baş etme becerisini geliştirmek için çözüm önerisi sunmalıdır.

Yaptığımız çalışmada tuvalet eğitiminde çocuk odaklı bir araştırma yürütülmüştür, bundan sonraki çalışmalarda annelerin hazır olma durumunun ele alındığı araştırmalar yapılabileceği önerilmektedir çünkü tuvalet eğitimi sürecinde toplumumuzda anneye çok fazla görev düşmektedir ve sosyal desteği yeterli olmayan anneler bu süreçte zorlanabilmektedir.

7. KAYNAKLAR

- Albaramki J.H., Allawama M.A., & Yousef A.F. (2017). Toilet training and influencing factors that affect initiation and duration of training: a cross sectional study. *Iran J Pediatr*, 27(3), 1-5.
- Anjum A., Noor T., & Sharif N. (2019). Relationship between parenting styles and 98-101.
- Ardıç A., & Cavkaytar A. (2014). Effectiveness of the modified intensive toilet training method on teaching toilet skills to children with autism. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 49(2), 263-276. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/23880609>
- Atay, M. (2011). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim* (2. Baskı). Kök Yayıncılık.
- Azrin N.H., & Fox R.M. (1973). A rapid method of toilet training children. 11:435-442.
- Barone J.G., Jasutkar N., & Schneider D. (2009). Later toilet training is associated with urge incontinence in children. *Journal of Pediatr Urology*, 5: 458-461.
- Bauer, I. (2006). The gentle wisdom of natural infant hygiene; in looking to other cultures. Salt Spring Island, *Natural Wisdom Press* 3: 34-35.
- Beaudry-Bellefeuille, I., Booth, D. & Lane, SJ (2017). Fonksiyonel dışkılama sorunları olan çocuklarda dışkılamaya özgü davranış: Sistematik bir inceleme. *Permanente Dergisi*, 21 .
- Berk L.B., & Friman C.P. (1990). Epidemiologic aspects of toilet training. *Clinical Pediatrics*, 29, 278-282.
- Blum N.J., Taubman B., & Nemeth N. (2003). Relationship between age at initiation of toilet training and duration of training: a prospective study. *Pediatrics*, 111: 810-814.
- Boyraz, G., Yıldız D., & Fidancı, B.E. (2018). Tuvalet eğitimi ile ilgili güncel yaklaşımlar ve hemşirelik uygulamaları. *Güncel Pediatri*, JCP 16(2): 247-260.
- Brazelton, T.B. (1962). A child-oriented approach to toilet training. *Pediatrics*. 29:121-128.
- Büyük, E. (2017). Annelerin Tuvalet Eğitime Yönelik Bilgi ve Yaklaşımları. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2:2, s.38-54.

- Büyüköztürk, Ş. (2022). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (1. Baskı). Pegem Yayıncılık.
- Call, N.A., Mevers, J.L., McElhanon, B.O., & Scheithauer, M.C. (2017). A multidisciplinary treatment for encopresis in children with developmental disabilities. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 50(2), 332-344. doi: 10.1002/jaba.379
- Cebeci, G. (2022). *Çocuğun Tuvalet Eğitimi Sürecinde Ebeveyn Tutumunun Etkisinin Belirlenmesi*, [Yüksek lisans tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Choby, B.A., & George, S. (2019). Toilet training. *Am Fam Physician*. 2008;78(9):1059-1064.
- Cicero, F.R., & Pfadt, A. (2002). Investigation of a reinforcement-based toilet training procedure for children with autism. *Research in Developmental Disabilities*, 23(5), 319- 331. doi:10.1016/S0891-4222(02)00136-1.
- Ciğer, İ. (2021). *Tuvalet Eğitimi Bilgi Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi*, [Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Cocchiola, M.A., Martino, G.M., Dwyer, L.J., & Demezzo, K. (2012). Toilet training children with autism and developmental delays: An effective program for school settings. *Behavior Analysis in Practice*, 5(2), 60-64. doi:10.1007/BF03391824.
- Clifford, T., & Gorodzinsky, F.P. (2000). Toilet Learning: Anticipatory Guidance with A Child-Oriented Approach. *Paediatrics & Child Health*; 5(6):333-335.
- Cüceloğlu, D.(2021). *Geliştiren Anne-Baba* (1. Baskı). Kronik Kitap.
- Çalışır, H., Özvurmaz, S., Tuğrul, E., & Şahbaz, M. (2011) Annelerin Tuvalet Eğitimi Sırasında Kullandıkları Yöntemler İle 1-4 Yaş Çocukların Altlarını İslatma Durumları Arasındaki İlişki. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14:4.
- Deniz, Ç., & Görak, G. (2018). Çocuklarda Tuvalet Eğitimi ve Kullanılan Yöntemler. *Jaren Hemşirelik Akademik Araştırma Dergisi*, 4(1);59-64.
- Deniz, E. (2021). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim* (2. Baskı). Pegem Akademi.
- Devecigil, N. (2017). *Işığın Yolu* (4. Baskı). Doğan Kitap.
- Dil, S., & Bulantekin, Ö. (2011). Hemşirelik Öğrencilerinde Akademik Başarı Düzeyi ile Aile İşlevselliği ve Kontrol Odağı Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi - Journal of Psychiatric Nursing*, 2(1):17-2410.
- Dut, Y. (2013). *Tuvalet Eğitimi. Dünyayı Kadınlar ve Çocuklar Değiştirecek Projesi El Kitabı*, Kamer Vakfı, Diyarbakır.

- Drew, C.B., Michael, B., & Adam, W.K. (2019) Toilet Training: Common Questions and Answers. *Am Fam Physician*. 100(8):468-474.
- Erdemir, S. (2009) *Erken destek eğitim programının 18-36 aylık Çocukların Gelişimine Etkisinin İncelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Erkuş, A. (2005). *Bilimsel Araştırma Sarmalı* (1. Baskı). Seçkin Yayınları.
- Eryılmaz, T.E., & Tosun, A. (2013). Obsesif kompulsif bozukluklarda kontrol ihtiyacı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1): 121-30.
- Estes, L.S. (2004). *Essential of childcare and early education*. USA: *Pearson Education*.
- Evliyaoğlu, N. (2007). Sağlam çocuk izlemi. *Türk Pediatri Arşivi*, 42(1), 6-10
- Farlow, L.J., & Snell, M.E. (2000). Teaching basic self-care skills. In M. E. Snell & F. Brown (Eds.). *Instruction of students with severe disabilities* (pp.331-380).
- Fraiberg, S.H. (1959). The magic years. *New York, Charles Scribner's*, 91-100.
- Gorodzinsky, F. (2000). Toilet learning: Anticipatory guidance with a child-oriented approach. *Paediatrics Child Health*, 5: 333-335.
- Güzel, E. (2009) *Çocuk ruh sağlığı ve hastalıkları kliniğine başvuran zeka geriliği tanısı alan hastaların özellikleri* [Tıpta Uzmanlık Tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Gorski PA. (1999). Toilet training guidelines: the role of the day care provider in toilet training. *J. Pediatrics*, 103(6):1367-1368.
- Gökçay, G., & Beyazova, U. (2017). *İlk Beş Yaşta Çocuk Sağlığı İzlemi* (1. Baskı). Nobel Tıp Kitapevleri.
- Har, A.F., & Croffie, J.M. (2010). Şifreleme. *İncelemede Pediatri*, 31 (9), 368-374.
- Horn, I.B., Brenner, R., Rao, M., & Cheng, T.L. (2006). Beliefs about the appropriate age for initiating toilet training: are there racial and socioeconomic differences? *J Pediatr*, 149: 165-168.
- Jansson, U.B., Hanson, M., Sillén, U., & Hellström, A.L. (2005). Voiding pattern and acquisition of bladder control from birth to age 6 years a longitudinal study. *The Journal Of Urology*. Jul 1;174(1):289-93.
- Kaerts, N., Van, H.G., & Vermandel, A. (2012). Readiness signs used to define the proper moment to start toilet training: a review of the literature. *Neurourol Urodyn*. 31(4):437-440.
- Kagan, S.L. (1994). Families and children: who is responsible?. *Childhood Education*, 71(1), 4-8.

- Karabulut, D.E., & Şendil, G. (2008). Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ) *Türk Psikoloji Yazıları*, 11 (21): 15-25.
- Klassen, T.P., Kiddoo, D., Lang, M.E., Friesen, C., Russell, K., Spooner, C., & Vandermeer, B. (2006). The effectiveness of different methods of toilet training for bowel and bladder control. *Evidence report/technology assessment*, (147), 1-57.
- Koç, I., Camurdan, A.D., Beyazova, U., Ilhan, M.N., & Sahin, F. (2008). Toilet training in Turkey: the factors that affect timing and duration in different sociocultural groups. *Child Care Health Deelopmen.*, 34(4):475–81. Doi: 10.1111/j.1365-2214.2008.00829.x. [PubMed: 18485025].
- Kontinans Derneği.(n.d.) <https://kontinansdernegi.org/> (22 Mayıs 2023).
- Kordi, A., & Baharudin, R. (2010). Parenting Attitude and Style and Its Effect on Children's School Achievements. *International Journal of Psychological Studies*, 2(2). doi:10.5539/ijps.v2n2p217.
- Köse, S. (2021) *Sosyodemografik özelliklerin çocuklarda tuvalet eğitime etkileri*, [Tıpta Uzmanlık Tezi]. Sağlık Bilimleri Üniversitesi.
- Köstekçi, E. (2019). *5-7 yaş arası sağlıklı çocukların tuvalet eğitimi süreçlerinin ve süreç sonrası karşılaştıkları işeme-dışkılama sorunlarının değerlendirilmesi, bu sorunların yaşam kalitesi üzerindeki etkilerinin araştırılması*. [Tıpta Uzmanlık Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Kösterelioğlu, I. (2018). Effects of Parentinf Style on Students Achievement Goal Orientation: A Study on High School Student. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 13(4).
- Kroeger, K.A., & Sorensen-Burnworth R. (2009). Toilet training individuals with autism and other developmental disabilities: A critical review. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 3(3), 607-618. doi:10.1016/j.rasd.2009.01.005
- Kulaksızoğlu, A. (2008). *Ergenlik Psikolojisi* (10. Baskı). Remzi Kitabevi.
- Küçük, L. (2010). Çocuk ve Ergenlerde Önemli Bir Sorun Olan Enürezisin Psikososyal Yönü. *Maltepe Hemşirelik Bilim ve Sanat Dergisi*. 3: 68- 72.
- LeBlanc, L. A., Carr, J. E., Crossett, S. E., Bennett, C. M., & Detweiler, D. D. (2005). Intensive outpatient behavioral treatment of primary urinary incontinence of children with autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 20(2), 98-105.
- Levato, L.E., Aponte, C.A., Wilkins, J., Travis, R., Aiello, R., Zanibbi, K., & Mruzek, D.W. (2016). Use of urine alarms in toilet training children with intellectual and developmental disabilities: A review. *Research in Developmental Disabilities*, 53, 232-241. doi:10.1016/j.ridd.2016.02.007

- Levy, E.I., Lemmens, R., Vandenplas, Y., & Devreker, T. (2017). Functional constipation in children: challenges and solutions. *Pediatric Health Med Ther*, 8:19–27.
- Madi, B. (2006). *Öğrenme Beyinde Nasıl Oluşur?* (1. Baskı). Morpa Kültür Yayınları.
- Mellon, M.W., Whiteside, S.P. & Friedrich, W.N. (2006). Dışkı kirlenmesinin çocuk cinsel istismarının bir göstergesi olarak önemi: bir ön analiz. *Gelişimsel ve Davranışsal Pediatri Dergisi*, 27 (1), 25-32.
- Metin, N.E., Turan, F., & Yükselen, İ.A. (2014). *Her Yönüyle Okul Öncesi Eğitim* (2. Baskı). Matsa Basımevi. s. 51-54.
- Meyhoff, K. (2017). Toilet Training Tips. *Perspectives on Parenting*, 31-5,6-8.
- Mota, D.M., & Barros, A.J. (2008). Toilet training: methods, parental expectations, and associated dysfunctions. *J Pediatr*, (Rio J) 84: 9-17.
- Oğuz, F., & Eren, T. (2014). Sağlıklı çocuklarda tuvalet eğitimi. *The Journal of Turkish Family Physician*, 5: 13-18.
- Öncül, N., & Yücesoy, Ö.Ş. (2021). Bir Meydan Okuma: Geleneksel Tuvalet Eğitimine Karşı Yoğun Tuvalet Eğitimi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (2), 350-374. DOI: 10.17860/mersinefd.920857.
- Önen, S., Aksoy, I., Taşar, M.A., & Dallar, B.Y. (2012). Factors that affect toilet training in children. *Medical Journal of Bakirkoy*. 8(3):111-5.
- Özben, Ş., & Argun, Y. (2002). Sosyo demografik özelliklere göre üniversite öğrencilerinin yaratıcılık düzeylerinin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*. 14.
- Özer, D.S. (2020) Motor Gelişimi. İçinde: *Motor Gelişimi Anlamak*, Aktop A, *Understanding Motor Development* Gallahue, D. L., Ozmun J. C. , & Goodway JD., Nobel Yayınevi.
- Özkubat, U., & Töret G. (2014). Zihinsel yetersizliği olan çocuklara gündüz tuvalet kontrolü becerisi öğretiminde anneleri tarafından sunulan geleneksel gündüz tuvalet kontrolü öğretiminin etkililiği. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 35 (1): 61-84.
- Özkul, E. (2017) *Tuvalet Eğitimi Tamamlanmış Çocukların, Dışkı-İdrar Kontrolü Ve Tuvalet Becerisi Kazanmalarını Etkileyen Faktörlerin Ve Etkilerinin İncelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Maltepe Üniversitesi.
- Özmert, E.N. (2006). Erken çocukluk gelişiminin desteklenmesi-III. *Aile, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 49 : 256-273.
- Özyürek, A., & Tezel Şahin, F. (2005). 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *GÜ Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 25(2): 19-34.

- Polat, E.M. (2019). *Annelerin Çocuklarının Tuvalet Eğitime Yönelik Bilgi, Tutum ve Davranışlarının İncelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Hasan Kalyoncu Üniversitesi.
- Spitz & Katherine, M.W. (1946). Anaklitik Depresyon, *Çocuğun Psikanalitik Çalışması*, 2:1, 313-342, DOI: 10.1080/00797308.1946.11823551.
- Rinald, K., & Miranda, P. (2012). Effectiveness of a modified rapid toilet training workshop for parents of children with developmental disabilities. *Research in Developmental Disabilities*, 33(3), 933-943. doi: 10.1016/j.ridd.2012.01.003.
- Salihoğlu Dursun, S.(2012). *Çocuk Bakımı ve Eğitimi* (16. Baskı). Hayat Yayın Grubu.
- Saygılı, S. (2007). *Çocuk Psikolojisi* (1. Baskı). Nesil Yayın.
- Schum, T.R., Kolb, T.M., McAuliffe, T.L., Simms, M.D., Underhill, R.L., & Lewis, M. (2002). Sequential acquisition of toilet-training skills: a descriptive study of gender and age differences in normal children. *Pediatrics*. 109(3):1-7.
- Shepard, J. A., Poler, Jr J. E., Grabman, J. H. (2017) Evidencebased psychosocial treatments for pediatric elimination disorders. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*. Nov 2;46(6):767-97.
- Stadtler, A. C., Gorski, P. A., & Brazelton, T. B. (1999). Toilet training methods, clinical interventions, and recommendations. *Pediatrics*, 103(3), 1359-1361.
- Tural-
- TAYA, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
<https://www.aile.gov.tr/media/35811/taya-2016.pdf> (13 Haziran 2023).
- Ünsal, H. (2020). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Tuvalet Eğitime İlişkin Annelerin Bilgi ve Uygulamalarının İncelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Wilson, D. (2011). Family-Centered Care Of The Young Child. Hockenberry, M.J. and Wilson, D. (Ed.). *Wong's Nursing Care of Infants and Children* 9.
- Wolraich, M. (2016). Guide to Toilet Training. *American Academy of Pediatrics* 2nd ed.
- Yavuzer, H. (2005) *Çocuğu tanımak ve anlamak* (5. Baskı). Remzi Kitabevi.
- Yörükoğlu, A. (2010). *Çocuk ruh sağlığı* (38. Basım). Özgür Yayınları. S 52-57.

8. EKLER

Ek-1. Kişisel Bilgi Formu

Anne ve Aile Özellikleri

1. Katılımcı Sayısı? .....
( )2
2. Yaşınız nedir?
( )3
( )Diğer.
( ) 18-24
( ) 25-31
( ) 32-38
( ) 39-45
( ) 46 ve üzeri
3. Medeni Durumunuz nedir?
( )Evli ( )Bekar
4. Eğitim Düzeyiniz nedir?
( )Okur yazar değil
( )İlkokul mezunu
( )Ortaokul mezunu
( )Lise mezunu
( )Üniversite ve üstü
5. Gelir Durumunuz nedir?
( )Gelir giderden az
( )Gelir gidere denk
( )Gelir giderden fazla
6. Çalışma Durumunuz nedir?
( ) Çalışıyor
( ) Çalışmıyor
7. Çalışıyor iseniz mesleğiniz nedir? .....
8. Çocuk sayınız nedir?
( )1
( )2
( )3
( )3ten fazlası
9. Bu formu doldurduğunuz çocuğunuz kaçınıcı çocuğunuz?
( )1

Çocuğa Ait Bilgiler

1. Cinsiyeti nedir?
( )Kız ( )Erkek
2. Yaşı nedir?
( ) 12-18 ay arası
( ) 18-24 ay arası
( ) 24-30 ay arası
( ) 30-36 ay arası
( ) 36-42 ay arası
3. Herhangi bir tıbbi tanısı var mı?
.....
4. Tuvalet eğitimi süreci tamamlandı mı? ( )Evet
5. Kaçınıcı ayda tuvalet eğitimini verdiniz?
( ) 12-18 ay arası
( ) 19-25 ay arası
( ) 25-31 ay arası
( ) 32-38 ay arası
( ) 39-45 ay arası
6. Gündüz bakım alınan yer
( )Aynı ev anne bakımı
( )Aile büyükleri (babaanne veya anneanne)
( )Evde bakıcı
( )Kreş -anaokulu
( )Diğer

Ek-2. Ebeveyn Bilgi ve Tutum Formu

1. Tuvalet eğitimine başlama yaşı sizce önemli midir?
 Evet Hayır
2. Tuvalet eğitiminde aşağıdakilerden hangisi ya da hangileri çocuğun tuvalet eğitimine hazır olduğunu gösterir?
 Düzenli ve tahmin edilebilir bağırsak işlevlerine sahip olması
 Çocuğun tuvalete gitmesi gerektiğini ifade edebilecek cümleler kurabilecek dil gelişim düzeyine sahip olması
 Yürüyebilmesi
 Pantolonunu indirip, yukarı çekebilmesi
 Yönlendirme ile poposunu temizleyip sifonu çekebilmesi.
3. Tuvalet eğitimine hangi yaşlarda başlanmalıdır?
 12-18 ay arası
 19-25 ay arası
 25-31 ay arası
 32-38 ay arası
 39-45 ay arası
4. Tuvalet eğitimi verirken ödül verilmeli midir?
 Evet Hayır
5. Tuvalet eğitimi verirken ceza verilmeli midir?
 Evet Hayır
6. Tuvalet eğitimine başlama kararını vermek için en etkili sebep nedir?
 Ben istediğim için.
 Çocuğum hazır olduğu için
 Ekonomik sebepler
 Aile ve komşuların önerisi
 Diğer....
7. Tuvalet eğitimi ne kadar sürdü?
 1 hafta
 2 hafta
 1 ay
 2 ay
 3 ay ve daha fazla
8. Alıştırma külotu kullandım.
 Evet Hayır
9. Tuvalet eğitimine başlayınca bezi tamamen bıraktım.
 Evet Hayır
10. Tuvalet eğitiminde lazımlık kullandım.
 Evet Hayır
11. Tuvalet eğitiminde adaptör kullandım.
 Evet Hayır
12. Tuvalet eğitimini çocuğa kim verdi?
 Anne
 Baba
 Anneanne/Babaanne
 Bakıcı

Ek-2 (Devamı)

13. Tuvalet eğitimine başlamak için mevsime göre tercih yaptınız mı?
( ) Evet ( ) Hayır
14. Tuvalet eğitimi verirken geceleri çocuğunuzu bezlemeye devam ettiniz mi?
( ) Evet ( ) Hayır
15. Tuvaletinin gelip gelmediğini kaç saate bir hatırlattınız?
( ) 1 saatten daha az sıklıklarla
( ) 1 saate bir
( ) 2 saate bir
( ) 3 saate bir
( ) Hatırlatmadım, çocuğum tuvaleti gelince bana söyledi.
16. Çocuğunuzu tuvalette ne kadar beklettiniz?
( ) 3 dk ve daha az
( ) 3-5 dk
( ) 5-10 dk
( ) 10 dk'dan fazla
( ) Çocuk yapana kadar
17. Çocuğunuzun tuvalet eğitimine hazır olduğunu nasıl anlarsınız?
( ) Bezinin 2 saatten fazla kuru kalması
( ) Gündüz uykusundan uyandığında bezinin kuru olması
( ) Tuvaletini bezine yaparken gizlenmesi
( ) Tuvaletini bezine yaptığında rahatsız olması
( ) Gün içinde bez ıslaklığının gittikçe azalması
18. Tuvalet eğitimi verirken hangi zorluklarla karşılaştınız?
( ) Altına kaçırma
( ) İdrardan/kakadan korkma
( ) Kabızlık
( ) Tuvaletini tutma/bırakmama
( ) Diğer.....
19. Tuvalet eğitimi verirken bilgi kaynağınız nedir?
( ) Kitap, dergi
( ) İnternet
( ) Annem
( ) Uzman meslek gruplarında destek
( ) Diğer.....
20. Tuvalet eğitimi için çocuğumun mahremiyetine özen gösteririm.
( ) Hiçbir zaman
( ) Ara sıra
( ) Sık sık
( ) Çoğu Zaman
( ) Her Zaman
21. Tuvalet eğitimine başlamadan önce çocuğumun hazır olup olmadığına dikkat ettim ve ona göre başladım.
( ) Evet ( ) Hayır
22. Lazımlıkla ilgili sorular sordum, tuvalet eğitimi öncesi lazımlık hakkında konuştum.
( ) Evet ( ) Hayır
23. Lazımlığa oturmasını istedim ve o oradayken yanında durdum, güvende hissetmesini sağladım.

Ek-2 (Devamı)

- Hiçbir zaman
- Ara sıra
- Sık sık
- Çoğu Zaman
- Her Zaman

24. Bezinin kuru olduğu zamanlar tebrik ettim.

- Hiçbir zaman
- Ara sıra
- Sık sık
- Çoğu Zaman
- Her Zaman

25. Bezinin kuru kalma süresi uzun olduğu sürede bezini aralıklı olarak çıkarttım, lazımlığa oturmasını teşvik ettim.

- Hiçbir zaman
- Ara sıra
- Sık sık
- Çoğu Zaman
- Her Zaman

26. Tuvalet eğitimi boyunca ısrarcı oldum.

- Hiçbir zaman
- Ara sıra
- Sık sık
- Çoğu Zaman
- Her Zaman

27. Tuvalet eğitimi boyunca rahattım.

- Hiçbir zaman
- Ara sıra
- Sık sık
- Çoğu Zaman
- Her Zaman

28. Tuvalet eğitimi boyunca baskıcıydım.

- Hiçbir zaman
- Ara sıra
- Sık sık
- Çoğu Zaman
- Her Zaman

29. Tuvalet eğitimi boyunca çocuğunuz tuvaletini yaptığında ona aşağıdaki olumlu dönütlerden hangilerini verdiniz?

- Aferin dedim
- Alkışladım
- Başını okşadım
- Öptüm
- Minik hediyeler verdim

30. Tuvalet eğitimi boyunca çocuğunuz tuvaletini yapamadığında ona aşağıdaki olumsuz dönütlerden hangilerini verdiniz?

- Bağırardım
- Dövdüm

Ek-2 (Devamı)

- Tepki vermedim
- Uzun süre tuvalette oturtma
- Hiçbiri

31. Çocuğunuz tuvalet eğitimi yarıda kestiniz mi?

Evet Hayır

32. Yukarıdaki soruya evet dediyseniz kaç ay ara verdiniz?

- 1 ay
- 2 ay
- 3 ay
- 4 ay
- 5 ay ve daha fazla

Ek-6. Rıza Formu

LÜTFEN BU DÖKÜMANI DİKKATLİCE OKUMAK İÇİN ZAMAN AYIRINIZ

Sizi Feyza Nur ÇAPAN tarafından yürütülen “TUVALET EĞİTİMİNE İLİŞKİN ANNE BİLGİ VE TUTUMLARININ BELİRLENMESİ ” başlıklı **araştırmaya** davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz.

Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkında sahibsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır.

1. Araştırmayla İlgili Bilgiler:

- Araştırmanın Amacı: Annelerin tuvalet eğitime karşı bilgi ve tutumunun çocukların tuvalet eğitime etkisini belirlemektir.
- Araştırmanın İçeriği: Annelerin tuvalet eğitime karşı bilgi ve tutumu anket aracılığıyla ölçülecektir.
- Araştırmanın Nedeni: Bilimsel araştırma Tez çalışması
- Araştırmanın Öngörülen Süresi: .....1 sene.....
- Araştırmaya Katılması Beklenen Katılımcı/Gönüllü Sayısı: .....200.....
- Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Ankara Şehir Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Sağlam Çocuk Polikliniği

2. Çalışmaya Katılım Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya/gönüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. **Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı, soru sorma ve tartışma imkânı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı.** Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacağımı anladım.

Araştırmacıya ulaşabileceğiniz mail:

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Kendi el yazısı ile)

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

(Varsa) Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar İçin:

Veli veya Vasisinin (kendi el yazısı ile)

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

Not: Bu form, iki nüsha halinde düzenlenir. Bu nüshalardan biri imza karşılığında gönüllü kişiye verilir, diğeri araştırmacı tarafından saklanır.